

HOOFDSTEMBUREAU
CURAÇAO

**VERSLAG
VERKIEZING STATEN CURAÇAO
5 OKTOBER 2016**

Februari 2017
Willemstad, Curaçao

Verslag Verkiezing Staten Curaçao 5 oktober 2016

Uitgave en redactie

Hoofdstembureau Curaçao/
Konseho Supremo Elektoral Kòrsou

Contact

Secretariaat Hoofdstembureau Curaçao

Adres

 Roodeweg 42
 434-1639 / 434-1642
 461-8166
 www.kse.cw
 info@kse.cw

Fotografie

Hoofdstembureau Curaçao

Willemstad, Curaçao,
Februari 2017

Niets uit dit verslag mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder uitdrukkelijke vermelding van de bron.

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1. Samenvatting.....	6
2. Organisatie	9
3. Verkiezingen.....	12
4. Proces gekozen verklaring.....	31
5. Juridische aspecten	32
6. Voorlichting en communicatie.....	34
7. Contacten en Waarnemers.....	39
8. Financiën	41
9. Aanverwante taken	45
10. Aanbevelingen.....	47
11. Slot.	52
12. Bijlage	54

Voorwoord

Met dit verslag legt het Hoofdstembureau Curaçao c.q. Konseho Supremo Elektoral Kòrsou en verder aan te duiden als Hoofdstembureau, verantwoording af over de wijze waarop zij haar taken met betrekking tot de Verkiezing van de Staten op 5 oktober 2016 heeft verricht. Deze verantwoording vindt primair plaats aan de minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening en voorts ook aan de regering en de Staten.

Het Hoofdstembureau heeft al haar kennis en ervaring ingezet voor de realisatie van betrouwbare verkiezingen volgens de vereisten van algemene, vrije en geheime verkiezingen zoals vastgelegd in de Staatsregeling. Transparantie, voorlichting en duidelijke communicatie aan de bevolking van Curaçao hebben een belangrijke rol gespeeld in het electoraal proces. Het vertrouwen dat vanaf haar aanstelling is uitgesproken in het Hoofdstembureau heeft zeker bijgedragen dat wij het werk met volle overgave en een hoog verantwoordelijkheidsgevoel hebben uitgevoerd.

Wij kijken ook terug op een periode waarin intensief en op een constructieve wijze met elkaar is samengewerkt, zowel intern als met alle betrokken partijen en steeds met een hoog verantwoordelijkheidsgevoel. Alle betrokkenen worden bedankt voor hun inzet die zeker bijgedragen heeft dat deze verkiezingen efficiënt en zonder noemenswaardige problemen zijn verlopen. Ook de bevolking zelf heeft hierbij een belangrijke bijdrage geleverd. Zij hebben wederom in grote getale gebruik gemaakt van één van de belangrijkste rechten van een individu in een democratie, namelijk het stemrecht.

drs. Raymond Römer,
Voorzitter Hoofdstembureau / Konseho Supremo Elektoral

1. Samenvatting

Per 22 juni 2016 heeft de voormalige minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening, de heer ir. E. van der Horst, de leden van het Hoofdstembureau benoemd. Doel, taak en opzet Hoofdstembureau wordt geregeld bij Landverordening Kiesreglement 2010 no. 87.

Door ondertekening van de relevante mandaten heeft de voormalige minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening, het mogelijk gemaakt om het Hoofdstembureau zo zelfstandig mogelijk te laten functioneren.

Lijstondersteuning

De kandidaatstelling heeft conform het Kiesreglement Curaçao op 8 augustus 2016 plaatsgevonden. Op de dag van de kandidaatstelling bleek dat 15 politieke groeperingen aan de lijstondersteuning moesten participeren, aangezien zij niet aan de laatst gehouden verkiezingen hadden deelgenomen of voor het eerst zouden deelnemen aan een verkiezing.

De lijstondersteuning is op 20 en 21 augustus 2016 gehouden. De volgende politieke groeperingen werden door het minimumvereiste van 870 kiezers ondersteund en hebben daardoor ook aan de verkiezingen zelf deelgenomen.

Un Kòrsou Hustu
Democratische Partij
KÒRSOU DI NOS TUR
Movementu Kousa Prome
Movementu Progresivo
Movementu Patriótiko pa Adelanto Sosial (PAS)
Partido Propósito Kòrsou

Kiezersregister

Veel aandacht is besteed aan het opschonen van het kiezersregister. Naast de aanhoudende zorg hiervan door de Afdeling Publieke Zaken heeft het Hoofdstembureau veel energie besteed door het initiatief te nemen tot het project adresopschoning en dit, hoewel relatief laat, uit te voeren.

Oproepingskaarten

De oproepingskaarten zijn aan de hand van het elektronische kiezersbestand geproduceerd. Voor de verkiezingen van 5 oktober 2016 heeft het Hoofdstembureau 116.435 oproepingskaarten laten afdrukken, waarbij 98% van adressen bereikt werden.

Stembiljetten

Om het verkiezingsproces te verzekeren, zijn er 125.000 stembiljetten gedrukt.

Toegankelijkheid Stemlokalen

Voor de verkiezingen is het uitgangspunt aangehouden dat alle stemlokalen voor iedere kiezer, die zelfstandig een rolstoel kan bedienen (minder validen) toegankelijk moest zijn. Er zijn naar aanleiding van een inventarisatie 36 stemlokalen van een hellingbaan voor rolstoelen voorzien.

Stemdistricten

Het Hoofdstembureau heeft voor de verkiezing van 5-10-2016, middels het herindelen van een 16-tal stemdistricten, het aantal stemgerechtigden kunnen vaststellen op maximaal 1500 per stemdistrict om zodoende te voldoen aan artikel 38 van ons Kiesreglement.

Uitstel van de verkiezing

Ten gevolge van een voorbijtrekkende orkaan welk de geplande verkiezing van 30 september 2016 in ernstige mate zou hebben kunnen verstoren, is de verkiezing naar 5 oktober 2016 verdaagd¹. Dit is een primeur in de electorale geschiedenis van Curaçao geweest. Het Hoofdstembureau heeft hierbij gezorgd voor een zo breed mogelijk gedragen beslissing door de aan de verkiezingen deelnemende politieke groeperingen bij de

¹ Hierna wordt als datum verkiezing 5 oktober 2016 als de verdaagde verkiezing van 30 september 2016 aangehouden,

besluitneming te betrekken. De Minister President en de Minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening hebben ook een belangrijke ondersteunende rol gespeeld.

Verkiezingsuitslag

In de zitting van het Hoofdstembureau van 10 oktober 2016 is de uitslag van de verkiezingen conform artikel 90 van het Kiesreglement Curaçao vastgesteld en bekend gemaakt. De definitieve uitslag was als volgt.

	Partijen	%	Stemmen	Zetels
1	Movimentu Futuro Kòrsou	16,0%	12.671	4
2	Movimentu Kousa Promé	2,4%	1.867	0
3	Un Kòrsou Hustu	6,1%	4.845	1
4	MAN	16,2%	12.839	4
5	Kòrsou di Nos Tur	10,4%	8.254	3
6	Partido pa Adelanto i Inovashon Soshal	4,6%	3.654	0
7	Movimentu Progresivo	5,2%	4.140	1
8	Movimentu Patriótiko i Adelanto Sosial	4,4%	3.452	0
9	Democratische Partij	2,5%	1.963	0
10	Partido Alternativa Real	15,1%	11.949	4
11	Partido Propósisto Kòrsou	1,4%	1.146	0
12	Pueblo Soberano	6,7%	5.323	2
13	Partido Nashonal di Pueblo	8,9%	7.017	2
	Kiesgerechtigden	-	120.456	-
	Opkomst	66,8%	80.423	-
	Geldige stemmen	98,4%	79.120	-
	Onwaarde - blanco	0,3%	257	-
	Onwaarde - niet-blanco	1,3%	1.046	-
	Kiesdeler	-	3.768	-

Juridisch

Bij de organisatie van de verkiezingen is gebleken dat een aantal van toepassing zijnde wetten, documenten, procedures, werkwijzen etc. verouderd zijn. Voorbeelden hiervan die herzien moeten worden zijn het kiesreglement en kiesbesluit.

Rechtszaak

Bij verzoekschrift van 6 september 2016 is tegen de openbare rechtspersoon Curaçao een rechtsvordering in kort geding ingesteld, met als eis dat een aantal kandidatenlijsten waarop eisers voorkomen alsnog geldig wordt verklaard dan wel tot de te houden verkiezing wordt toegelaten.

Het Hoofdstembureau heeft onder de aandacht van aan het gerecht gebracht dat de kandidatenlijsten waarop eisers voorkomen ongeldig zijn verklaard tijdens de op 29 augustus 2016 gehouden. Tijdens die op 29 augustus 2016 zitting van het Hoofdstembureau is geen bezwaar gemaakt tegen die ongeldigheidsverklaring. Het gerecht in eerste aanleg heeft onder meer naar aanleiding hiervan, de openbare rechtspersoon Curaçao in gelijk gesteld.

Financieel

Ten tijde van het opstellen van de begroting voor de Statenverkiezing 2016 liep een traject om te komen tot een "Onafhankelijk" Hoofdstembureau en uiteindelijk een Kiesraad met diens Secretariaat. Bij het opstellen van de begroting is het Hoofdstembureau daardoor uitgegaan van het principe van zorgvuldigheid en is alleen rekening gehouden met de kosten die direct te maken hebben met de Statenverkiezing 2016. In april 2016 hebben de ministers van Bestuur, Planning en Dienstverlening en van Financiën de door het Hoofdstembureau ingediende begroting ad. Naf 2.115.000 voor het op onberispelijke wijze organiseren van de Statenverkiezing. Het Hoofdstembureau heeft daarna een extra budget van Naf 110.707 aangevraagd vanwege de extra kosten in verband met een algemene staking, algehele stroomonderbreking en de slechte weersverwachtingen, waardoor de datum van de Statenverkiezing met een week moest worden uitgesteld. Vorengenoemde gebeurtenissen hebben namelijk een aantal kostencategorieën hoger doen uitvallen dan oorspronkelijk gebudgetteerd. Op het verzoek voor additionele middelen is nog niet gereageerd.

Zoals hiervoor reeds naar voren gebracht heeft de huidige begroting slechts betrekking op de directe kosten verband houdende met het organiseren van de statenverkiezing. De jaarlijks terugkerende kosten verbonden aan de taak van het Hoofdstembureau in casu de kosten voor het jaar 2017, zijn niet opgenomen in de huidige begroting. Aangezien het nog steeds niet bekend is of en wanneer de nieuwe entiteit zal worden opgericht en het ook zeer waarschijnlijk is dat de oprichting niet op korte termijn zal gaan plaatsvinden, zal deze taak voor de komende periode, in ieder geval tot de oprichting van de nieuwe entiteit, door het huidig Hoofdstembureau moeten worden uitgevoerd. Vooruitlopend op de indiening van de exploitatiebegroting voor het jaar 2017, heeft het Hoofdstembureau een voorschot ad. Naf 100.000 aangevraagd ter bekostiging van de kosten van secretariaatswerkzaamheden voor o.m. het inhuren van een tijdelijke administratief medewerker, training van stembureauvoorzitters, voorlichting, educatie, opschonen kiezersregister, uitvoeren Landsverordening Financiën Politieke Groeperingen, advieskosten, overige kosten verbandhoudende met de voorbereiding om te komen tot een onafhankelijk hoofdstembureau/kiesraad, alsmede voldoen aan haar andere wettelijke taken alsmede overige apparaatskosten van het bureau. Ook op dit verzoek heeft het Hoofdstembureau nog geen reactie ontvangen.

Het Hoofdstembureau adviseert het mogelijk te maken om jaarlijks extra budget vrij te maken voor het Hoofdstembureau voor de periodes waarin geen verkiezingen worden georganiseerd.

Voorlichting en communicatie

Het Hoofdstembureau heeft volledig onafhankelijk en los van de regering een communicatie plan samengesteld en uitgevoerd. Speerpunten waren 1) het belang van de verkiezing, 2) het verkiezingsproces en de rol van het Hoofdstembureau, 3) het vertrouwen in het verkiezingsproces versterken en 4) het stimuleren om te gaan stemmen. Hiervoor is een centraal informatiepunt ingericht, een telefooncentrale, een eigen website en een interactief e-mail adres gebruikt waar mensen met hun vragen terecht konden.

Kiesraad

De belangrijkste actie die de komende periode genomen moet worden is de verdere institutionalisering van het Hoofdstembureau in de vorm van een Kiesraad of Electorale Raad. Alleen op deze wijze kan de organisatie en uitvoering van verkiezingen op Curaçao verder verbeterd worden en de vrije uitoefening van het kiesrecht worden gewaarborgd. Het Hoofdstembureau adviseert voort te gaan met de uitwerking van de nieuwe formele positionering van het Hoofdstembureau, en zo spoedig mogelijk te komen tot een zelfstandig Kiesraad of Electorale Raad.

2. Organisatie

2.1 Taken

Wettelijke taken

Het Hoofdstembureau is een bij landsverordening, het Kiesreglement Curaçao, ingesteld orgaan, dat verkiezingen en referenda op Curaçao organiseert en de uitslag vaststelt.

Het Hoofdstembureau Curaçao heeft conform het Kiesreglement Curaçao tot taak:

- *Organisatie van de verkiezingen in algemene zin*
Het Hoofdstembureau ontvangt het mandaat van de minister van BPD om de verkiezingen te organiseren.
Vanaf de aanvang van de verkiezingsperiode is het Hoofdstembureau verantwoordelijk voor het hele verkiezingsproces. Het Kiesreglement beschrijft het proces nauwkeurig.
- *Controle en eventuele wijziging van de ingeleverde kandidatenlijsten*
Door middel van een landsbesluit houdende algemene maatregelen, controleert het Hoofdstembureau de lijsten op persoonsgegevens van de kandidaten zoals, naam, adres, geboortedatum en vergelijkt de informatie met de gegevens in de registers van de administratie van Publieke Zaken.
- *Het besluit over de geldigheid van de lijsten*
Daarna maakt het Hoofdstembureau de goedkeuring van de lijsten bekend in een openbare zitting. Als er geen bezwaar is tegen de lijsten, wordt het proces-verbaal getekend. (Kiesreglement A.B. 2010, nr. 87 art. 30.).
- *De nummering van de kandidatenlijsten*
Door loting in een openbare zitting bepaalt het Hoofdstembureau het nummer dat elke lijst op het stembiljet krijgt.
- *Elke partij krijgt een kleur*
Elke partij, die het Hoofdstembureau toelaat tot de verkiezingen, komt in aanmerking voor een kleur (Kiesreglement A.B. 2010, nr. 87 art. 53). Partijen die al een kleur hebben gekregen (bij de voorgaande verkiezing), behouden deze. Als een nieuwe partij zijn kleur bekendmaakt, zal het Hoofdstembureau de kleur goedkeuren mits geen andere partij die kleur al heeft.
- *De verkiezingsresultaten vaststellen en publiceren*
Voor elke lijst stelt het Hoofdstembureau vast:
 - het aantal stemmen per kandidaat en
 - het stemcijfer per partij.

Na het stemproces en de vaststelling van de resultaten stelt het Hoofdstembureau een proces-verbaal voor de uitslag op. Alle mogelijke bezwaren worden in het proces-verbaal vermeld (Kiesreglement A.B. 2010, nr. 87 art. 89, 90). De voorzitter van het Hoofdstembureau maakt de verkiezingsresultaten zo snel mogelijk bekend (art. 86, 87, 89 en 90).

Het Hoofdstembureau dient op basis van de regelgeving in het kiesreglement een aantal openbare zittingen te houden. Deze zittingen, die toegankelijk zijn voor de kiezer, worden gehouden in het daartoe bestemd gebouw en de dag en uur van de zitting worden tijdig door of namens de voorzitter ter openbare kennis gebracht.

Het Hoofdstembureau garandeert openheid en efficiëntie in het electorale proces. Dit betekent dat het orgaan de verkiezingen organiseert zonder voorkeur te tonen voor een of andere politieke partij.

Zelfstandigheid

Een essentieel aspect bij deze verkiezingen was dat het Hoofdstembureau als zelfstandig orgaan is opgetreden. Het was niet de afdeling Publieke Zaken die de organisatie voor haar rekening nam maar het Hoofdstembureau zelf. Dit bracht een grote verantwoordelijkheid met zich mee en heeft het werk aanzienlijk zwaarder gemaakt

Aangezien de onafhankelijke status van het Hoofdstembureau nog niet was geformaliseerd moesten zoveel mogelijk bevoegdheden worden gemandateerd.

De mandatering door de voormalige minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening, heeft het mogelijk gemaakt dat het Hoofdstembureau zo zelfstandig mogelijk kon functioneren.

2.2 Samenstelling

De leden van het Hoofdstembureau Curaçao c.q. Konseho Supremo Elektoral, verder te noemen het Hoofdstembureau, werden per 22 juni 2016 middels ministeriële beschikking benoemd.

Het Hoofdstembureau heeft de volgende samenstelling:

Voorzitter	Dhr. drs. Raymond Römer;
Vice voorzitter	Dhr. drs. Charles do Rego, MBA;
Lid	Dhr. Edward Panneflek, AA;
Lid	Dhr. Irving Roosburg;
Lid	Dhr. mr. Theo Caris;
Plv. lid	Dhr. Anthmar Kranwinkel, Msc;
Plv. lid	Mevr. mr. Marguerite Hatma en
Plv. lid	Mevr. Sheryl Losiabaar, Msc.

*Leden van het Hoofdstembureau Curaçao van links naar rechts:
E. Panneflek, Th. Caris, Ch. do Rego, M. Hatma, R. Römer,
S. Losiabaar, I. Roosburg en A. Kranwinkel*

Taakverdeling

De Voorzitter heeft algemene leiding en is woordvoerder. Zijn specifieke taken worden aangegeven in het Kiesreglement.

De plv. Voorzitter vervangt in alle voorkomende gevallen de voorzitter en bezit dan overeenkomstige bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Specifieke taken (wanneer niet in vervanging): stembureaus, voorlichting, internationale contacten en openbare orde.

De functie van voorzitter (en plv. voorzitter) wordt geregeld in het Kiesreglement.

De leden verdelen de taken naar behoefte en specifieke deskundigheid.

Onderscheiden taken zijn:, secretariaat, verkiezingsproces, planning-finance-&control, informatiemanagement, relatie Publieke Zaken, begroting, financiële administratie, financiële verantwoording, wetgeving, modellen, besluiten, beschikkingen, voorlichting en ICT.

T.a.v. de plv. leden wordt in de praktijk geen onderscheid gemaakt tussen leden en plv. leden.

2.3 Vergaderingen Hoofdstembureau

Het Hoofdstembureau moet op basis van het Kiesreglement een aantal openbare vergaderingen houden. Openbaarheid in deze context betekent dat de vergaderingen toegankelijk zijn voor de kiezer. Hiervoor worden dag en uur van de zitting door of namens de voorzitter ter openbare kennis gebracht. Het Hoofdstembureau had naast de verplichte zittingen de vrijdagmiddagochtend als vaste vergaderdag en -tijd. In deze openbare zittingen komen o.m. het volgende aan de orde.

- a. De bepaling van de volgorde van de vermelding van de lijsten op het ondersteuningsbiljet (gelet op art. 16, 20 en 21 Kiesreglement Curaçao),
- b. het onderzoeken van ingeleverde kandidatenlijsten en besluitvorming inzake verzuimen op ingediende kandidatenlijsten (conform art. 25 Kiesreglement Curaçao),
- c. de beslissing over de geldigheid der ingeleverde lijsten van kandidaten en over het handhaven van de daarop voorkomende kandidaten (conform art. 27 Kiesreglement Curaçao),
- d. vaststelling kleur en nummer van de ingediende (en ontvankelijk verklaarde) kandidatenlijsten (conform art. 33 Kiesreglement Curaçao),
- e. in relatie met het vaststellen van de uitkomst der stemming, de behandeling van bezwaren (conform art. 90 Kiesreglement Curaçao),
- f. in relatie met de vaststelling van de uitslag der verkiezing van de leden van de staten, de vaststelling van de kiesdeler, de verdeling van de plaatsen op de lijsten, de aanwijzing van de gekozen kandidaten, en de rangschikking van de kandidaten (conform art. 93 Kiesreglement Curaçao),
- g. voor de vaststelling van de uitslag bij besluit (conform art. 94 Kiesreglement Curaçao) en
- h. het bekendmaken van de uitslag der verkiezing van de leden van de staten (conform art. 104 Kiesreglement Curaçao).

Zitting vaststelling kleur en nummer van politieke groeperingen

3. Verkiezingen

Door ondertekening van mandaten heeft de voormalige minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening, de heer E. van der Horst, het mogelijk gemaakt om het Hoofdstembureau zo zelfstandig mogelijk te laten functioneren. Het betrof hier op grond van het Kiesreglement Curaçao de bevoegdheid bij ministerieel besluit d.d. 4 juli 2016 om:

- oproepingskaarten voor de verkiezingen uit te brengen (41 eerste, vierde en vijfde lid);
- de stemlokalen in te richten (artikel 48 tweede lid);
- het aantal benodigde stembiljetten vast te stellen en zorg te dragen dat elk stembureau de benodigde stembiljetten krijgt in verzegelde verpakkingen. (artikel 54) en
- het in ontvangst nemen van de stemmachine dan wel de verzegelde pakken met daarin de uitgebracht stemmen door de voorzitter van de verschillende stembureaus, (artikel 73 tweede en derde lid).

Het mandateren had alleen betrekking op de ondersteuning op 20 en 21 augustus 2016 en de verkiezing van 5 oktober 2016.

3.1 Kiezersregister

De leden van de Staten worden rechtstreeks gekozen door degenen die volgens de staatsregeling als kiesgerechtigd kunnen worden aangemerkt. De kiesgerechtigden worden opgenomen in het kiezersregister (conform artikel 7, eerste lid, Kiesreglement Curaçao). In het kiezersregister wordt het stemdistrict waartoe de kiezer behoort vermeld. Ingevolge artikel 3 van het Kiesreglement Curaçao nemen aan de stemming deel Nederlanders die op de dag van de stemming de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt en op de dertigste dag vóór de dag van de kandidaatstelling ingezetene zijn. Het kiezersregister is op 9 juli 2016 gesloten met 120.649 kiezers.

Uitsluiting tot het uitoefenen van het kiesrecht

Kiesgerechtigden kunnen door een onherroepelijke rechtelijke uitspraak uitgesloten worden van het kiesrecht. Ter voldoening aan het bepaalde in artikel 4 van het Kiesreglement Curaçao inzake uitsluiting van de uitoefening van het kiesrecht heeft de minister van Justitie het Hoofdstembureau per brief d.d. 20 september 2016 medegedeeld dat geen kiezers zijn uitgesloten van de uitoefening van hun stemrecht. Het kiesrecht betreft overigens een belangrijk democratisch recht waarbij uitsluiting uiterst zorgvuldig afgewogen dient te worden.

3.2 Kandidaatstelling

De kandidaatstelling heeft conform het Kiesreglement Curaçao op 8 augustus 2016 plaatsgevonden. De dag van de kandidaatstelling wordt voorafgegaan door een intensieve raadpleging van het kiezersregister van Curaçao om de verkiesbaarheid van de aangedragen kandidaten te kunnen vaststellen. Dit gebeurt op verzoek van de politieke groeperingen en op basis van voorbereidend onderzoek van de verkiesbaarheid van de kandidaten door het Hoofdstembureau. De dag der kandidaatstelling is correct en op gedegen wijze verlopen.

Sympathisanten bij de lijstindiening

Lijstindiening

3.3 Ondersteuning kandidatenlijsten

Op de dag der kandidaatstelling bleek dat er, conform artikel 16 van het Kiesreglement Curaçao, de kandidatenlijst van 15 politieke groeperingen door minimaal 870 kiezers ondersteund moest worden om te kunnen deelnemen aan de verkiezing van 30-9-2016.

De lijstondersteuning vond plaats op 20 en 21 augustus 2016. Een kandidatenlijst diende ondersteund te worden door minimaal 870 kiezers, zijnde 1% van het totaal geldig uitgebrachte stemmen van de Statenverkiezing van oktober 2012, om te kunnen participeren aan de Statenverkiezing van 5 oktober 2016. Het betrof de volgende politieke groeperingen met het behaalde aantal ondersteuners.

Eerste lijst	FRENTE OBRERO LIBERASHON 30 DI MEI (FRENTE OBRERO)	622
Tweede lijst	Movimentu Revelashon Binti16 "R16"	273
Derde lijst	Un Kòrsou Hustu	1361
Vierde lijst	Partido Reskate Integral Kòrsou (PRIK)	505
Vijfde lijst	Movimentu Progresivo	1240
Zesde lijst	Democratische Partij	1094
Zevende lijst	1 TIM MAGNO	378
Achtste lijst	FE (Fòrsa Elevá) / PKP (Partido Kooperativista Patriòtiko.)	62
Negende lijst	Movimentu Patriòtiko i Adelanto Sosial (PAS)	1543
Tiende lijst	KÒRSOU DI NOS TUR	2178
Elfde lijst	Partido Aliansa Nobo	280
Twaalfde lijst	Partido GOOL	205
Dertiende lijst	Kòrsou, Un Pais Nobo (U.P.N)	49
Veertiende lijst	Partido Propósito Kòrsou	965
Vijftiende lijst	Movimentu Kousa Promé	1122

Ondersteuningsbiljetten

Op de dag van de lijstondersteuning zijn:

- 12.122 ondersteuningsbiljetten aan kiezers uitgereikt;
- 4 ondersteuningsbiljetten onbruikbaar gemaakt;
- 241 ondersteuningsbiljetten van onwaarde verklaard en
- 11.877 ondersteuningsbiljetten geldig verklaard.

Ondersteuningsbureaus

Bij 6 ondersteuningsbureaus, verspreid over het eiland, konden kiezers op vertoon van hun identiteitsbewijs deelnemen aan de ondersteuning. Het stemmen gebeurde volgens de "potlood- en papiermethode". "Online real time" werd in het kiezersbestand een aantekening gemaakt van degenen die een stem uit kwamen brengen om te voorkomen dat een kiezer meerdere keren een lijst kon ondersteunen. Op beide dagen was de ondersteuning van de kandidatenlijsten mogelijk van 8:00 uur tot 20:00 uur. De ondersteuningsbureau's waren:

- Sentro di Bario Tera Kora
- Sentro di Bario Santa Maria
- Sentro di Bario Brievengat
- Sentro di Bario Montagne
- Publieke Zaken (Kranshi)
- Sentro di Detenshon i Korekshon Kòrsou

Lijstondersteuning te Ondersteuningsbureau Sta. Maria

Uitkomst van de ondersteuning

De uitkomst van de op 20 en 21 augustus gehouden ondersteuning was als volgt:

	Ondersteuningslijsten	TOTAAL	Ondersteuningsbureaus					Sentro di Detenshon
			Tera Cora	Sta. Maria	Brievengat	Montagne	Publieke Zaken	
1	FRENTE OBRERO	622	14	331	112	61	89	15
2	Movimentu Revelashon Binti16 "R16"	273	3	32	67	138	30	3
3	Un Kòrsou Hustu	1.361	91	325	479	267	194	5
4	Partido Reskate Integral Kòrsou (PRIK)	505	36	239	78	102	49	1
5	Movimentu Progresivo	1.240	134	295	280	326	193	12
6	Democratische Partij	1.094	143	314	254	156	226	1
7	1 TIM MAGNO	378	34	84	116	64	77	3
8	FE (Fòrsa Elevá) / PKP (Partido Kooperativista Patriòtiko.)	62	18	14	11	12	7	0
9	Movimentu Patriòtiko i Adelanto Sosial (PAS)	1.543	132	511	325	351	214	10
10	KÒRSOU DI NOS TUR	2.178	245	764	353	371	323	122
11	Partido Aliansa Nobo	280	15	53	156	32	20	4
12	Partido GOOL	205	19	32	77	38	39	0
13	Kòrsou, Un Pais Nobo (U.P.N)	49	0	27	13	1	7	1
14	Partido Propósito Kòrsou	965	104	216	308	213	122	2
15	Movimentu Kousa Promé	1.122	92	334	246	325	125	0
	Geldige ondersteuningen	11.877	1.080	3.571	2.875	2.457	1.715	179
	Ondersteunings-biljetten van onwaarde (ongeldig)	218	19	64	54	44	36	1
	Ondersteunings-biljetten van onwaarde (blanco)	23	3	3	6	3	7	1

De uitkomst van de ondersteuning is op 29 augustus 2016 bekend gemaakt. De volgende politieke groeperingen kregen meer stemmen dan het minimumvereiste van 870 ondersteuningsstemmen en hebben aan de daarmee aan de verkiezingen kunnen deelnemen.

Un Kòrsou Hustu
Movementu Progresivo
Democratische Partij
Movementu Patriótiko i Adelanto Sosial (PAS)
KÒRSOU DI NOS TUR
Partido Propósito Kòrsou
Movementu Kousa Promé

Controle van de telling van het ondersteuningsbureau wordt door het aanwezig publiek gadegeslagen

Zitting bekendmaking van de definitieve uitkomst van de lijstondersteuning

3.4 Geldigheidsverklaring kandidatenlijsten

Na voltooiing van het ondersteuningsproces werden de politieke groeperingen, waar van toepassing, in de gelegenheid gesteld om zogenaamde verzuimen op te heffen. In artikel 25 van het Kiesreglement Curaçao staat vermeld wat ten aanzien van de ingediende kandidatenlijsten verstaan wordt onder een verzuim. Hierna werden tijdens een op 29 augustus 2016 openbaar gehouden zitting, conform artikel 33 van het kiesreglement Curaçao, de volgende lijsten geldig verklaard:

Movimentu Futuro Kòrsou
Movimentu Kousa Promé
Un Kòrsou Hustu
MAN
Kòrsou di Nos Tur
Partido pa Adelanto i Inovashon Soshal
Movimentu Progresivo
Movimentu Patriótiko i Adelanto Sosial
Democratische Partij
Partido Alternativa Real
Partido Propósito Kòrsou
Pueblo Soberano
Partido Nashonal di Pueblo

Bezwaren

Tijdens de ondersteuning zijn door kiezers aan de voorzitters van de ondersteuningsbureaus de volgende bezwaren mondeling medegedeeld.

1. Inzake artikel 51 (c.q. 21) van het Kiesreglement:
Volgens kiezer (1) mag de stembus niet van karton te zijn. Het moet volgens de kiezer van metaal vervaardigd en op slot en vergrendeld te zijn.
Volgens kiezer (2): De stembus moet van metaal zijn vervaardigd en niet van karton en dient grijskleurig te zijn.
2. Kiezer (3) vraagt: "Waarom kan een (minderjarig) kind niet binnen het lokaal aanwezig zijn?"
3. Kiezer (4) verzocht telkens de (tussen)stand van de telling van de ondersteuning te willen weten en kreeg dat niet.

Het hoofdstembureau heeft de bezwaren in beraad genomen en heeft ten hare oordeel geen zwaarwegende bezwaargevolgen ondervonden welke het ondersteuningsproces, de ondersteuningsstemmen en de uitkomst van de ondersteuning zouden kunnen hebben en/of hebben beïnvloed.

3.5 Vaststelling kleur en lijstnummer

In overeenstemming met artikel 33 van het Kiesreglement Curaçao werden tijdens een openbare zitting d.d. 5 september 2016 de geldig verklaarde lijsten van kandidaten voor de verkiezingen van de Staten genummerd en zijn de kleuren, zoals verzocht door de partijen, toegekend en bekend gemaakt.

Loting van kleur en nummers van kandidatenlijsten

3.7 Kiesgerechtigden

Het aantal kiesgerechtigden bedroeg bij deze verkiezingen 120.455 (in 2012 waren dit er 116.857). In onderstaande tabellen wordt de demografische verdeling van de kiesgerechtigden weergegeven. De kiesgerechtigden zijn in de tabellen ingedeeld naar de kenmerken, leeftijd, geslacht en geboorteplaats.

Kiesgerechtigden naar leeftijd en geslacht				
Leeftijd	Geslacht		Totaal	%
	Man	Vrouw		
18	950	924	1874	49.3
19	1021	973	1994	48.8
20 – 24	4468	4534	9002	50.4
25 – 29	3957	4588	8543	53.7
30 – 34	3937	4820	8757	55.0
35 – 39	3731	4486	8217	54.6
40 – 44	4386	5048	9434	53.5
45 – 49	5223	5714	10937	52.2
50 – 54	5955	6487	12442	52.1
55 – 59	5849	6501	12350	52.6
60 – 64	4953	5652	10605	53.3
65 – 69	4277	4872	9149	53.3
70 – 74	3058	3900	6958	56.1
75 – 79	1973	2673	4646	57.5
80 – 84	1240	1834	3074	59.7
85 – 89	569	1021	1590	64.2
90 - 94	204	466	670	69.6
95 – 99	34	139	173	80.3
100 +	7	33	40	82.5
Totaal	55792	64663	120455	53.6

Kiesgerechtigden naar geboorteland	
Geboorteland	Aantal
Curaçao	97.649

Nederland	8.132
Eilanden van de voormalige Nederlandse Antillen	3.625
Suriname	1.468
Dominicaanse Republiek	3.019
Colombia	1.614
Venezuela	825
Madeira	561
China	358
India	319
Haïti	286
Jamaica	232

Zoals te verwachten waren de meeste kiesgerechtigden geboren in Curaçao (81.1%). De kiesgerechtigden geboren in Nederland kwamen op de tweede plaats (6,8%) en de kiesgerechtigden geboren in de Dominicaanse Republiek (2,5%) namen de derde plaats in. Hierna volgden de kiesgerechtigden geboren in Bonaire, Aruba, Colombia en Suriname elk met iets meer dan 1%.

3.7 Oproepingskaarten

Het Kiesreglement Curaçao bepaalt dat de ingezetene van Curaçao die voldoet aan de voorwaarden om als kiezer deel te nemen aan een verkiezing een oproepingskaart behoort te ontvangen om deel te nemen aan de stemming. Het Kiesreglement bepaalt ook dat de kiezer die geen oproepingskaart heeft ontvangen of wiens oproepingskaart in het ongereede is geraakt bij Publieke Zaken een duplicaat kan verkrijgen.

Productie

Productie van oproepingskaarten gebeurde in het verleden door de data center van de overheid. Gezien het korte tijdsbestek om de verkiezingen te organiseren en het feit dat het datacenter van oudsher steeds oproepingskaarten voor de verkiezingen met de nodige kwaliteit, snelheid en betrouwbaarheid geproduceerd heeft, is bij deze verkiezing wederom aan de data center opdracht verstrekt om de oproepingskaarten te produceren. De oproepingskaarten zijn aan de hand van het elektronische kiezersbestand geproduceerd.

Artikel 41 lid 2 stelt dat de vorm en de inrichting van de oproepingskaarten worden vastgesteld bij landsbesluit, houdende algemene maatregelen. Conform artikel 8 van het Kiesbesluit Curaçao werden de oproepingskaarten op crèmekleurige kartolina afgedrukt. Productie van de oproepingskaarten vond plaats onder direct toezicht van het Hoofdstembureau. De misprints werden aan het einde van elke werkdag vernietigd.

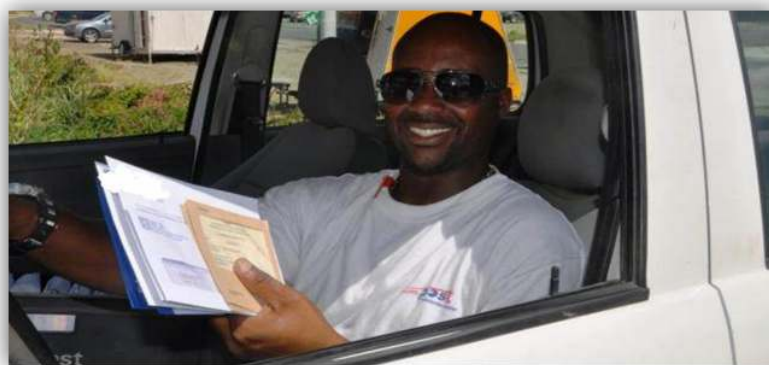
Uitwijk

Uit voorzorgsmaatregelen is voor de productie van oproepingskaarten voor uitwijk gezorgd. In het geval van een calamiteit konden de oproepingskaarten op de dag van de verkiezing ook bij de Bentana di Informashon van het Ministerie van BPD geproduceerd en afgehaald.

Het bezorgen van de oproepingskaarten

Voor de verkiezingen van 5 oktober 2016 heeft het Hoofdstembureau 116.435 oproepingskaarten laten afdrucken in plaats van 120.455. De reden hiervoor was ten eerste dat van 2139 kiesgerechtigden het adres niet bekend was bij Publieke Zaken.

Ook waren er in totaal 1.096 kiesgerechtigden woonachtig op een adres zonder een huisnummer. Tenslotte waren er van 785 kiesgerechtigden bekend dat zij inmiddels hetzij het eiland hadden verlaten of waren overleden. In onderstaand tabel wordt een overzicht gegeven van de bezorging van oproepingskaarten bij de laatste vijf gehouden verkiezingen in Curaçao. Het percentage bereikte adressen was bij deze verkiezing 98%.

Bezorging van oproepingskaarten

Bezorgen oproepingskaarten voor de verkiezingen 2006, 2007, 2010, 2012 en 2016						
	Staten 2006	Eilands- raad 2007	Staten 2010	Eilands- raad 2010	Staten 2012	Staten 2016
Aantal kiezers	111.790	112.543	114.215	114.828	116.857	120.455
Niet afgedrukte oproepingskaarten	5.901	5.005	3.737	3.733	2.439	4.020
Door ingehuurde freelancer bezorgd			1.278	1.416	1.824	1.808
Door de post rondgebrachte oproepingskaarten	105.889	107.538	109.200	109.679	110.599	114.618
Onbesteld geretourneerde door de post	4.526	5.164	2.930	2.236	2.007	2.433
Aantal bezorgde oproepingskaarten	101.363	102.374	106.270	107.443	110.599	112.083
Totaal aantal bezorgde oproepingskaarten			107.400	108.825	112.423	113.891
BEREIKTE ADRESSEN	90%	91%	94%	95%	96%	98%
Redenen voor het niet bezorgen						
Geen reden vermeld	190	316	18	3	32	88
Onbekend op adres/verhuisd of vertrokken	2.352	928	920	677	762	1.268
Geen brievenbus/niemand thuis/honden	1.315	3.574	1.945	1451	970	716
Huis onbewoond	234	119	63	61	174	17
Huis afgebrand/afgebroken	16	10	1	3	17	9
Adres niet te vinden/huisnr. bestaat niet	390	206	302	185	174	394
Persoon overleden	29	11	12	6	21	16
Totaal	4.536	5.164	3.261	2.386	2.150	2.505
Aantal afgehaalde duplicaten bij de balie	1.347	2.668	1.512		1.067	974
Aantal niet afgehaald	3.179	2.496	1.749		1.083	1.531
Totaal afgehaalde duplicaten bij de balie	4.221	5.545	4.708	3.332	4.149	3.679
De niet afgedrukte oproepingskaarten						
Personen op nog nader vast te stellen adres	3.218	3.179	2.019	2.016	938	2.139
Uitgeschreven personen (opgeschorte persoonslijst)		121	190	245	376	785
Personen op een adres zonder huisnr.		1.687	1.528	1.472	1.125	1.096
	5.901	5.005	3.737	3.733	2.439	4.020

Afgehaalde duplicaten

In de aanloop naar de verkiezingen werden bij Publieke Zaken 3.679 duplicaat-oproepingskaarten afgehaald. Van deze duplicaat-oproepingskaarten werden 974 afgehaald door kiesgerechtigden waarvan geen oproepingskaart was afgedrukt of waarvan de kaart niet door post verzenddienst C-Post kon worden bezorgd.

Uitgereikte duplicaat oproepingskaarten

Dag	Augustus 2010	September 2012	Oktober 2016
1 (ma)	25	80	20
2 (di)	71	95	26
3 (wo)	45	--	58
4 (do)	62	129	86
5 (vr)	57	95	33
6 (za)	93	173	164
7 (ma)	194	304	176
8 (di)	304	470	399
9 (wo)	415	610	453
10 (do)	702	822	5
11 (vr)	1364	1371	0
12 (za)	--	--	158
13 (ma)	--	--	431
14 (di)	--	--	628
15 (wo)	--	--	1042
Totaal	3332	4149	3697

Verkiezing 2016 uitgesteld

Nieuwe verkiezingsdag

Aanwezig publiek vóór de openingstijd voor het afhalen van duplicaat oproepingskaarten

3.8 Opkomst

De opkomst bij de verkiezingen van 5 oktober 2016 bedroeg 66,76%. Een daling van bijna 10% vergeleken met de verkiezing van 2012.

Opkomst						
Orgaan	Jaar	Aantal kiezers	Geldige stemmen	Onwaarde stemmen	Totaal	Opkomst
Staten	1949	n.a.	30.700	476	31.176	n.a.
Staten	1950	39.776	32.423	767	33.190	83.44
Eilandsraad	1951	n.a.	34.234	574	34.808	n.a.
Staten	1954	n.a.	37.097	857	37.954	n.a.
Eilandsraad	1955	44.713	38.881	556	39.437	88.20
Staten	1958	49.636	44.614	546	45.160	90.98
Eilandsraad	1959	49.174	43.480	615	44.095	89.67
Staten	1962	50.958	45.852	686	46.538	91.33
Eilandsraad	1963	51.970	43.444	1.180	44.624	85.86
Staten	1966	54.609	49.086	688	49.774	91.15
Eilandsraad	1967	59.784	51.859	1.027	52.886	88.46
Staten	1969	63.785	54.621	1.159	55.780	87.45
Eilandsraad	1971	66.448	53.568	1.272	54.840	82.53
Staten	1973	79.771	59.554	1.874	61.428	77.01
Eilandsraad	1975	84.287	67.549	1.602	69.151	82.04
Staten	1977	89.681	69.441	1.643	71.084	79.26
Eilandsraad	1979	93.371	68.267	1.744	70.011	74.98
Staten	1979	95.339	65.399	1.336	66.735	70.00
Staten	1982	102.176	71.906	1.845	73.751	72.18
Eilandsraad	1983	104.328	69.130	1.606	70.736	67.80
Staten	1985	110.077	70.192	2.881	73.073	66.38
Eilandsraad	1987	111.408	71.225	2.385	73.610	66.07
Staten	1990	112.044	72.925	3.302	76.227	68.03
Eilandsraad	1991	113.495	70.508	1.798	72.306	63.71
Staten	1994	117.108	72.205	1.717	73.922	63.12
Eilandsraad	1995	n.a.	70.868	n.a.	n.a.	n.a.
Staten	1998	126.193	77.314	1.663	78.977	62.58
Eilandsraad	1999	124.672	70.062	1.403	71.465	57.37
Staten	2002	111.136	67.151	997	68.148	61.32
Eilandsraad	2003	109.629	67.173	948	68.121	62.14
Staten	2006	111.790	70.508	808	71.316	63.79
Eilandsraad	2007	112.541	74.444	469	74.913	66.57
Staten	2010	114.215	74.203	510	74.713	65.41
Eilandsraad	2010	114.828	74.340	1.231	75.571	65.81
Staten	2012	116.856	86.971	1.963	88.934	76.12
Staten	2016	120.456	79.120	1.303	80.423	66.76

N.a. = data niet beschikbaar

3.9 Ondersteuning- en stembiljetten

De productie van stembiljetten wordt normaliter door de drukkerij die de landsbesluiten publiceert uitgevoerd. Dit bedrijf kreeg de opdracht om zowel de ondersteuning- als de stembiljetten te drukken. Ten behoeve van de ondersteuning werden 25.000 ondersteuningsbiljetten op wit papier, met beige achtergrond, met zwarte tekst zonder (partij)kleuren geproduceerd. Deze biljetten bevatten alle kandidatenlijsten met per lijst de naam van de 'politieke groepering' gevolgd door de namen van de eerste kandidaat. De productie van de ondersteuningsbiljetten heeft plaatsgevonden onder direct toezicht van het Hoofdstembureau.

In totaal werden 125.000 stembiljetten gedrukt. De stembiljetten waren op wit papier met zwarte tekst gedrukt. In tegenstelling tot de ondersteuningsbiljetten waren de stembiljetten wel met de partijkleuren geproduceerd.

De ondersteunings- en stembiljetten zijn onder toezicht van het Hoofdstembureau met bijstand van de Vrijwilligerskorps Curaçao (VKC) gedrukt. Misprints zijn in aanwezigheid van leden van de VKC vernietigd.

3.10 Opslagplaats

De gedrukte stembiljetten zijn onder begeleiding van de politie naar Publieke Zaken vervoerd en daar opgeslagen tot de dag voor de verkiezingen. Op de dag voor de verkiezingen zijn de stembiljetten onder begeleiding van de politie en het VKC naar het World Trade Center (WTC) vervoerd. Op de verkiezingsdag zelf zijn de stembiljetten vanuit het WTC gedistribueerd naar de verkiezingslokalen. Ook dit is gebeurd onder begeleiding van de politie en het VKC.

Uitrukken naar stembureaus op verkiezingsdag 5 oktober 2016 in de ochtend.

3.11 Stemdistricten

Gewijzigde stemdistricten

Artikel 38 van het Kiesreglement Curaçao schrijft voor dat stembureaus in de regel niet meer dan 1.500 kiezers bevatten. Belangrijk was en is de bereikbaarheid van alle stemlokalen en daardoor is een weloverwogen spreiding betracht en gelet op de infrastructurele faciliteiten om per auto het stemlokaal te bereiken. Door de beperkte beschikbaarheid van geschikte lokalen moest op bepaalde plekken stemlokalen gehergroepeerd en of geconcentreerd worden. Tevens is er ter voorkoming van te grote stemdistricten en daardoor onnodig lange wachttijden heeft het Hoofdstembureau een belangrijke herverdeling van de stemdistricten uitgevoerd. Dit is een intensief proces geweest en een groot succes gebleken.

Op 20 september 2016 is bij ministeriele beschikking de locatie van de stemlokalen per kiesdistrict aangewezen/vastgesteld door de minister van BPD.

Op de verkiezingsdag is gebleken dat slechts twee scholen, waar meerdere stembureaus waren ondergebracht (Julianadorp en Montagne) door de te grote concentratie van kiesgerechtigden op bepaalde momenten in dezelfde lokaliteit (school) overbelast zijn geraakt.

3.12 Stemlokaal

Bij de verkiezingen wordt voor het overgrote deel gebruik gemaakt van schoollokalen voor stemlokaal. Het Hoofdstembureau heeft geconstateerd dat er minder schoolgebouwen gebruikt worden en dus minder schoollokalen als stemlokalen gebruikt konden worden. O.m. daardoor was het Hoofdstembureau genoodzaakt om bij de A.E. Gouiloschool en de Iris Bruyningschool elk, vier stemlokalen aan te wijzen. Het Hoofdstembureau heeft bij de twee scholen tijdens de opening van de stembureaus steeds 2 begeleiders voor de kiezers aangewezen.

De gebruikelijke lange rijen rond de sluitingstijden hebben niet tot ongeregelheden geleid en het stemproces niet noemenswaardig beïnvloed.

Ordematregelen in stemlokalen

Om de verkiezingen ordelijk te laten verlopen heeft het Hoofdstembureau een aantal orde maatregelen ingesteld zodat ongewenst gedrag in de stemlokalen voorkomen kon worden. Deze ordemaatregelen zijn op een A4 geprint en opgehangen bij de ingang van het stemlokaal. Zo was het verboden om te eten en te drinken en mocht er in de stemlokalen niet gerookt worden. Het gebruik van de telefoon was verboden en er mochten geen foto's in het stemlokaal gemaakt worden. Dit laatste bleek problematisch omdat veel van de huidige telefoons een camerafunctie bevatten. Ondanks dat gevraagd werd niet te telefoneren is het op dit moment nog niet wettelijk mogelijk om kiezers te verbieden hun telefoons mee de stemhokken in te nemen. Door de wijze waarop de stemhokjes waren geplaatst (conform art 52 kiesregeling van Curaçao) werd het voor kiezers alsnog mogelijk om ongemerkt foto's te nemen van hun stembiljet. Bij toekomstige verkiezingen moet worden nagedacht over mogelijkheden om controle op het nemen van foto's beter mogelijk te maken.

Toegankelijkheid stemlokalen (minder validen)

Voor de verkiezingen is het uitgangspunt aangehouden dat alle stemlokalen voor iedere kiezer, zodanig zijn gelegen en zo zijn ingericht dat kiezers met lichamelijke beperkingen, vooral met rolstoelen, zoveel mogelijk hun stem zelfstandig kunnen uitbrengen.

Het Hoofdstembureau heeft zich hiervoor bijzonder intensief ingezet en heeft alle stemlokalen geïnventariseerd of zij toegankelijk waren voor mensen in rolstoelen. Er zijn naar aanleiding van de inventarisatie, met hulp van Fundashon Kas Popular, 36 stemlokalen voorzien van een houten hellingbaan voor rolstoelen. In de toekomst zal geëvalueerd worden om dezen tijdig van beton te laten vervaardigen.

Buiten een stemlokaal met een houten hellingbaan

Verplaatsbare toiletten

De meeste stembureaus hebben gebruik gemaakt van scholen en buurtcentra om de stemlokalen in te richten. In het verleden is er echter sprake geweest van vandalisme en of onhygiënisch gebruik van de toiletten door het publiek. Voor het publiek en de kiezers zijn bij deze 105 stemlokalen verplaatsbare toiletten geplaatst. De plaatsing van de toiletten is voorspoedig verlopen.

3.13 (Geen) Ongeregeldheden

Op de verkiezingsdag is melding gedaan door een kiezer die na het verlaten van het stemhok aan de voorzitter medegedeeld heeft dat deze een stembiljet ontvangen waarvan reeds een stemvak vóór de naam van de kandidaat van een rood stipje gevuld zou zijn. De kiezer heeft het stembiljet aan de voorzitter van het stembureau overhandigd, waarbij de voorzitter aan de kiezer een nieuw stembiljet heeft uitgereikt en het ontvangen stembiljet als 'onbruikbaar' bestempeld. De kiezer heeft dan met het nieuw aangereikt stembiljet gestemd. Het Hoofdstembureau heeft dit onderzocht en heeft, dit als een bewuste actie 'welk van een slechte smaak getuigd' betiteld. Voor de rest hebben zich geen noemenswaardige incidenten voorgedaan die het stemproces hebben verstoord.

Tussentijdse bijeenkomst op de verkiezingsdag

3.14 Verkiezingsuitslagen

Proces verbalen

Na de sluiting van de stemlokalen hebben de stembureaus de proces-verbalen aangeleverd waarin het aantal uitgebrachte stemmen van de stemlokalen waren opgenomen die onder de betreffende stembureaus vielen. Het Hoofdstembureau heeft de proces-verbalen die zijn ingediend gecontroleerd.

Een probleem dat zich bij de controle van de proces-verbalen voordeed is dat deze in tweevoud aangeleverd moesten worden. Het is in een aantal gevallen voorgekomen dat medewerkers van de ondersteuningsstembureaus deze twee proces-verbalen verschillend in hebben gevuld. Dit was met name te wijten aan het feit dat het proces-verbaal voor de voorzitters van de stembureau onnodig complex is maar vooral ook door de vermoeidheid van de lange dag.

Indienen van de proces-verbalen na de verkiezing

Definitieve uitslag

In de zitting van het Hoofdstembureau van 10 oktober 2016 is de uitslag van de verkiezingen conform artikel 94 van het Kiesreglement Curaçao vastgesteld en bekend gemaakt. De definitieve uitslag was als volgt:

	Partijen	%	Stemmen	Zetels
1	Movimentu Futuro Kòrsou	16,0%	12.671	4
2	Movimentu Kousa Promé	2,4%	1.867	0
3	Un Kòrsou Hustu	6,1%	4.845	1
4	MAN	16,2%	12.839	4
5	Kòrsou di Nos Tur	10,4%	8.254	3
6	Partido pa Adelanto i Inovashon Soshal	4,6%	3.654	0
7	Movimentu Progresivo	5,2%	4.140	1
8	Movimentu Patriótiko i Adelanto Sosial	4,4%	3.452	0
9	Democratische Partij	2,5%	1.963	0
10	Partido Alternativa Real	15,1%	11.949	4
11	Partido Propósisto Kòrsou	1,4%	1.146	0
12	Pueblo Soberano	6,7%	5.323	2
13	Partido Nashonal di Pueblo	8,9%	7.017	2
	Kiesgerechtigden	-	120.456	-
	Opkomst	66,8%	80.423	-
	Geldige stemmen	98,4%	79.120	-
	Onwaarde - blanco	0,3%	257	-
	Onwaarde - niet-blanco	1,3%	1.046	-
	Kiesdeler	-	3.768	-

Gekozen verklaarde Statenleden

In de zitting van het Hoofdstembureau van 10 oktober 2016 zijn middels besluit conform artikel 94 de volgende leden tot de Staten gekozen.

Gekozen leden van de Staten van Curaçao (in alfabetische volgorde)

Alcalá geb. Wallé, Marilyn M.
Braam, Eduard D.
Constancia, Jacinta V.A.
Córdoba, Jaime L.
Davelaar, Humphrey A.
dos Santos, Miro Amparo
Eduarda geb. Francisca, Charetti M.
Gijsbertha, Kenneth A.
Jesus geb. Leito, Zita A.M.
Koeiman, Hensley F.
Larmonie-Cecilia, Ruthmilda D.
Leeflang, O.V.E.
Mc William, Giselle M.
Moses, Marilyn C.
Pisas, Gilmar S.
Rhuggenaath, Eugene Ph.
Rojer, Meindert N.J.
Römer, Susanne F.C.
Rozendal, Elsa M.A.
Schotte, Gerrit F.
Vieira Ribeiro, Norberto

Stemgedrag

Percentage niet-stemmers naar geboorteplaats			
Geboorteplaats	Kies-gerechtigden	Niet-stemmers	%
Curaçao	97549	30993	31,7
Nederland	8132	3747	46,1
Aruba	1570	476	30,3
Bonaire	1514	495	32,7
Saba	86	30	34,9
Sint Eustatius	158	81	51,3
Sint Maarten	400	181	45,2
Suriname	1468	599	40,8
Dominicaanse Republiek	3019	1424	47,2
Colombia	1614	716	44,4
Venezuela	825	328	39,8
Madeira	561	212	37,8
China	358	247	69,0
India	319	158	49,5
Haïti	286	112	39,2
Jamaica	232	123	53,0

Zitting voor definitieve uitslag per kandidaat en gekozen verklaring

3.15 Besluiten

Voor een aantal handelingen van het Hoofdstembureau moeten volgens het Kiesreglement Curaçao openbare zittingen plaatsvinden. Van deze zittingen en de daarin genomen besluiten moeten conform de artikelen 35 en 106 van het Kiesreglement Curaçao processen verbaal worden opgemaakt. Deze verplichte openbare zittingen staan weergegeven in paragraaf 2.3 van dit rapport.

3.16 Vernietiging bescheiden

Nadat het Hoofdstembureau de uitslag van de verkiezingen heeft vastgesteld dienen de stembiljetten conform art. 91 van het Kiesreglement Curaçao te worden vernietigd. In het kader van de geheimhouding worden ook andere bescheiden zoals turflijsten, de niet gebruikte stembiljetten, teruggegeven en onbruikbaar gemaakte stembiljetten, ingeleverde oproepingskaarten, het uittreksel uit het kiezersregister oproepingskaarten samen met de stembiljetten vernietigd. Het transport van de bescheiden naar het vernietigingsbedrijf is door het Vrijwilligerskorps Curaçao (VKC) uitgevoerd. De stembiljetten en overige bescheiden werden onder toezicht van het Hoofdstembureau en het VKC vernietigd. Door een versnippermachine werden de stembiljetten en bescheiden gereduceerd tot papierstukjes van gemiddeld 1 x 4 cm. Terstond na afloop van de vernietiging is daarvan proces-verbaal opgemaakt.

Het vernietigen van stembiljetten en bescheiden

Niet-vernietigde bescheiden

Het Hoofdstembureau heeft één exemplaar van de proces-verbalen van de stembureaus in haar bezit voor eventuele verzending naar de Griffie van de Staten van Curaçao en heeft tevens voorgesteld om het tweede exemplaar nog niet te vernietigen zodat deze als voorbeeld gebruikt kan worden bij toekomstige verkiezingen.

Archief opbouw

Ten behoeve van de archief opbouw zijn voorbeelden van oproepingskaarten, ondersteuningsbiljetten, stembiljetten, Hoofdstembureau Proces-verbalen, Stembureau proces-verbalen, financiële en comptabele administratie, elektronische bestanden, kiezersregister, correspondenties, e.d., digitaal opgeslagen. Ten behoeve van educatie en voorlichting zijn tevens 20 ondersteuningsbiljetten en 100 stembiljetten als "ONBRUIKBAAR" bestempeld en geperforeerd. Ook is een blanco-exemplaar van de proces-verbalen bewaard gebleven.

3.17 Ondersteuning door Publieke Zaken (Kranshi)

Bij de verkiezingen diende het Hoofdstembureau als zelfstandig orgaan op te treden en zich steeds meer te positioneren als een onafhankelijke entiteit met o.a. een eigen secretariaatsfunctie en heeft daarvoor externe krachten op tijdelijke basis ingehuurd voor het verrichten van ondersteunende werkzaamheden. Het Hoofdstembureau heeft daarnaast de dienst Publieke Zaken voor de overige administratieve verkiezingswerkzaamheden ingehuurd. De werkzaamheden t.b.v. het Hoofdstembureau betrof:

- samenstelling van het kiezersregister uit het bevolkingsregister;
- coördinatie, controle en uitreiking van oproepingskaarten;

- kiezersregister raadplegen van bij ondersteuningsbureaus met elektronische werkplekken en personeel;
- samenstelling van de ondersteunings- en stembescheiden voor ondersteunings- en stemlokalen;
- controle van ondersteunings- en stembiljetten;
- selectie en werving van stembureauleden en
- coördinatie van benodigde opslag voor de verkiezingen.

Al deze werkzaamheden zijn naast de reguliere werkzaamheden van het betrokken personeel uitgevoerd.

Ondersteuning door Publieke Zaken

4. Proces gekozen verklaring

De voorzitter van het Hoofdstembureau geeft de gekozene kennis van zijn verkiezing bij een door hem ondertekende brief, welke in tweevoud binnen drie dagen na de vaststelling van de uitslag van de verkiezing of na gekozenverklaring aangetekend wordt toegezonden of tegen gedagtekend ontvangstbewijs wordt uitgereikt. De brief wordt toegezonden aan het adres van de gekozene, vermeld bij kandidaatstelling, of, zo de gekozene daarna een ander adres of bezoekadres heeft opgegeven, aan dat adres. Bij de verkiezingen van 2016 zijn de brieven aan de gekozenen aangereikt. Alle gekozenen hebben het ontvangstbewijs voor de brief “kennisgeving gekozenverklaring” getekend en afgegeven.

Binnen twee weken na dagtekening van de kennisgeving van verkiezing moet bij de voorzitter mededeling zijn ontvangen of gekozene de verkiezing aanneemt. De voorzitter geeft van de ontvangst van de mededeling van aanneming van de verkiezingsuitslag (onverwijld) bericht aan de gekozenen en de Staten. Dit is bij deze verkiezingen per brief binnen de bij wet toegestane twee weken gebeurd.

4.1 Geloofsbrieven

Hierna moeten de gekozenen hun geloofsbrieven (conform art. 109 Kiesreglement Curaçao) aanleveren bij de Staten. Geloofsbrieven bevatten de bewijsstukken dat iemand op wettige wijze gekozen is en voldoet aan de wettelijke eisen voor het lidmaatschap van dat overheidslichaam. De geloofsbrief moet door de gekozenen binnen drie weken na de dagtekening van de kennisgeving van verkiezing bij de Staten worden ingezonden. Is de geloofsbrief niet binnen deze termijn ingezonden, dan wordt de plaats geacht op de eerste dag na afloop van die termijn opnieuw te zijn opengevallen. Alle geloofsbrieven zijn binnen drie dagen na ontvangst bij de Griffie van de Staten afgeleverd.

4.2 Toelating tot de Staten

Op basis van de geloofsbrieven en de andere wettelijke verplicht documentatie wordt door de Staten bepaald of de gekozenen voldoen aan de vereisten voor het lidmaatschap van de Staten. Als de Staten heeft besloten tot toelating van een gekozene geeft de voorzitter daarvan kennis aan:

- de Gouverneur,
- de voorzitter van het Hoofdstembureau en
- degene die toegelaten is.

Dit is conform uitgevoerd.

5. Juridische aspecten

Bij de uitvoering van de verkiezingen zijn een aantal juridische aspecten naar voren gekomen waarvan het wenselijk wordt geacht dat deze aangepast worden. Het gaat hierbij met name over de formele rol en positie van het Hoofdstembureau en gewenste aanpassingen in het Kiesreglement Curaçao zelf.

5.1 Mandaat aan het Hoofdstembureau

Door de behoefte aan afstand van het landsbestuur (de politiek) ten opzichte van de voorbereiding en organisatie van de verkiezingen is er bij deze verkiezingen voor gekozen een aantal taken en bevoegdheden voor de uitvoering van de verkiezingen van 2016 aan het Hoofdstembureau te mandateren.

Om in de toekomst vrije en geheime verkiezingen te kunnen waarborgen is het wenselijk de onafhankelijke positie van het Hoofdstembureau juridisch verder te verankeren. Een aspect dat daarbij ook aan bod dient te komen is de positie van het personeel dat het Hoofdstembureau ondersteunt. Zo is het wenselijk dat ook wettelijk wordt geregeld dat het door de het ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening beschikbaar gestelde personeel voor wat betreft de ondersteuning alleen verantwoording verschuldigd is aan het Hoofdstembureau.

Het is van belang dat er een permanente, centrale verkiezingsautoriteit op het gebied van kiesrecht en verkiezingen aanwezig is. Een autoriteit, met kennis en ervaring. Het komt in dit verband van belang voor dat dit orgaan adequaat wordt ondersteund door een ambtelijk apparaat dat slechts verantwoording verschuldigd is jegens dat orgaan.

De onafhankelijke organisatie dient niet slechts belast te worden met uitvoerende taken inzake verkiezingen, maar, vanwege zijn kennis en ervaring met het verkiezingsproces, ook met (gevraagd en ongevraagd) adviserende taken richting regering en parlement ter zake van (voorgenomen c.q. voor te nemen) wetgeving. Daardoor verkrijgt de onafhankelijke organisatie kenmerken van een Kiesraad.

Voor de nadere beschouwing van de positie van het Hoofdstembureau zijn ook van belang de jaarlijkse terugkerende taken van dat Hoofdstembureau in het kader van de Landsverordening Financiering Politieke Groeperingen.

5.2 Kiesreglement Curaçao

Het Kiesreglement Curaçao is bedoeld als een voortzetting van de bestaande regelgeving en praktijk van de verkiezingen in de periode tot aan de staatkundige veranderingen in 2010 en komt in grote lijnen overeen met de voormalige Kiesreglementen van de Staten en de Eilandsraad. Het is voorts gebleken dat een aantal, voorafgaande aan oktober 2010, doorgevoerde veranderingen niet in het Kiesreglement Curaçao zijn overgenomen. Dat zal alsnog moeten gebeuren. Een voorbeeld vormen de regels met betrekking tot het materiaal, de vorm en inrichting van de stembus.

Het Kiesreglement Curaçao is vanzelfsprekend ook aangepast als gevolg van de gewijzigde staatkundige situatie per 10 oktober 2010. Tot aan die staatkundige verandering hadden de gezaghebber en het bestuurscollege specifieke verantwoordelijkheden met betrekking tot het organiseren van de eilandelijke verkiezingen. Genoemd kunnen worden de zorg voor het bijhouden van het kiezersregister en de voorbereiding van de verkiezingsdag (o.a. oproeping, beschikbaar stellen stembiljetten, inrichting stemlokalen). In de Nederlands-Antilliaanse periode was de gezaghebber naast hoofd van het bestuurscollege tevens voorzitter van het Hoofdstembureau. Met de staatkundige herstructurering zijn de organen gezaghebber en bestuurscollege komen te vervallen. De verantwoordelijkheid en taken van de gezaghebber zijn nu in handen gelegd van de minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening. Deze is echter een politieke gezagsdrager in tegenstelling tot de gezaghebber.

Het Kiesreglement Curaçao bevat overigens op dit moment ook nog een aantal foutieve verwijzingen en andere kennelijke onvolkomenheden. Een voorbeeld van dat laatste is artikel 25, tweede lid, onder f. In dit artikel stelt dat als een politieke groepering niet op de wettelijk voorgeschreven wijze geregistreerd is, dit als een verzuim gezien moet worden. De wijze van registratie is echter nog niet bij wet geregeld.

Bij de aanpassing van het Kiesreglement Curaçao kunnen overigens ook andere meer beleidsmatige onderwerpen worden meegenomen. Voorbeelden hiervan zijn:

- de herindeling van stembedistricten gelet op de grote omvang qua kiezers;
- het nut en de noodzaak van ondersteuning gedurende twee dagen.
Bijkomende aspecten zijn:
 - het aantal ondersteuningsbureaus en
 - transport van de ondersteuningsstembussen naar Publieke Zaken, waardoor dit tijdelijk uit het gezichtsveld van de kiezer en dus openbaarheid en controle valt;
- de (vereenvoudiging van de) proces-verbalen van de zitting van de stembureaus;
- een evaluatie van de wettelijke taakverdeling van de leden van de stembureaus.

Rechtszaak

Bij verzoekschrift van 6 september 2016 is tegen de openbare rechtspersoon Curaçao een rechtsvordering in kort geding ingesteld. Kort gezegd is de eis dat een aantal kandidatenlijsten waarop eisers voorkomen alsnog geldig wordt verklaard dan wel tot de op 30 september 2016 te houden verkiezing wordt toegelaten. Het Hoofdstembureau heeft onder de aandacht van het Gerecht gebracht dat de kandidatenlijsten waarop eisers voorkomen ongeldig zijn verklaard tijdens de op 29 augustus 2016 gehouden, voor de kiezers toegankelijke, zitting van het Hoofdstembureau, bedoeld in artikel 27, eerste lid, van het Kiesreglement Curaçao. Tijdens de zitting van 29 augustus 2016 van het Hoofdstembureau werd geen bezwaar gemaakt tegen die ongeldigheidsverklaring. Gedurende de twee dagen na de die zitting heeft tegen de ongeldigheidsverklaring ook bij het Gerecht in eerste aanleg beroep open gestaan als bedoeld in artikel 30, eerste lid, van het Kiesreglement Curaçao. Eisers hebben geen gebruik gemaakt van de beroepsmogelijkheid.

6. Voorlichting en communicatie

De toenmalige minister van Bestuur, Planning & Dienstverlening (BPD) heeft extra nadruk gelegd op de voorlichting en transparantie van deze verkiezingen.

Het Hoofdstembureau is van start gegaan met het organiseren van de verkiezingen aan de hand van een vastgesteld draaiboek. Het draaiboek geeft precies aan wanneer publieke zittingen plaats moet nemen en welke advertenties in de krant gepubliceerd moesten worden op bepaalde tijdstippen. Naast de officiële zittingen, zijn er extra zittingen ingelast bijvoorbeeld bij het overhandigen van het budget aan het Hoofdstembureau door de minister van BPD.

Communicatieplan

Het Hoofdstembureau heeft een communicatieplan samengesteld. Speerpunten waren:

1. het belang van de verkiezing,
2. het verkiezingsproces en de rol van het Hoofdstembureau,
3. het vertrouwen in het verkiezingsproces versterken,
4. het stimuleren om te gaan stemmen en
5. nadruk leggen op hoe te stemmen om ongeldige stemmen te minimaliseren.

Het doel van de communicatie hield in dat:

- I. elke inwoner van Curaçao ouder dan 18 jaar moet het belang van stemmen begrijpen;
- II. het verkiezingsproces goed uitgelegd moest worden en tevens de positie en verantwoordelijkheden wat voor rol van het Hoofdstembureau speelt in de totaliteit;
- III. de burger vertrouwen in het verkiezingsproces kreeg;
- IV. de kiesgerechtigden gestimuleerd werden om te gaan stemmen;
- V. fundamentele aspecten van de democratie uitgelegd werd.
- VI. de kiezer precies begreep wat wel en niet mogelijk was met alles wat met de verkiezingen te maken had.

Enkele specifieke acties:

- a. het samenstellen van een brochure met allerlei informatie over het verkiezingsproces;
- b. afspraak maken met talkshows voor het verspreiden van informatie;
- c. het plaatsen van informatie op de website van het Hoofdstembureau;
- d. het interactief gebruik van de website waardoor de kiezer direct antwoord krijgt op zijn vragen;
- e. TV en radio spots om het volk te stimuleren om te gaan stemmen en hoe te stemmen;
- f. TV spots om het volk te informeren van de stappen en procedures gedurende het stemmen;
- g. het plaatsen van de verkiezingsresultaten op de website, Twitter, Instagram en Facebook.

Voorlichting, informatie en communicatie was geheel onder de verantwoordelijkheid van het Hoofdstembureau. Drie verschillende bedrijven hebben het hele proces ondersteund met het maken van spotjes, advertenties, posters, etc. en een aangepaste husstijl. Belangrijk hierbij was om het Hoofdstembureau vlot, dynamisch en aantrekkelijk te laten profileren zodat de professionaliteit op dit gebied ook gewaarborgd wordt. Door onze branding is het onderwerp "verkiezingen" voor alle doelgroepen in onze maatschappij belangrijk geworden.

6.1 Informatie

Informatiepunt verkiezingen

Voor communicatie en voorlichting over de verkiezingen is een centraal informatiepunt ingericht waar mensen met hun vragen terecht konden. Over dit informatiepunt is de bevolking telefonisch, via e-mail en per brief geïnformeerd.

Er waren verschillende mogelijkheden waarop de bevolking informatie kon verkrijgen. Ten eerste kon gebeld worden naar het centraal informatiepunt. Hiernaast was een website ingericht speciaal voor deze verkiezingen. Naast algemene informatie kon men via de website ook e-mails met vragen versturen. Het Hoofdstembureau heeft het beantwoorden van de binnengekomen e-mails zelf uitgevoerd. Bij elke reactie werden ook leden van het Hoofdstembureau direct geïnformeerd en mee gekopieerd via info@kse.cw. Hiervoor werd een apart onafhankelijke e-mailbox opgezet, waar enkel leden van het Hoofdstembureau toegang hebben.

Interviews

Gedurende de hele voorbereidingsperiode en na de verkiezingen, waren de voorzitter en de plv. voorzitter constant op bezoek bij verschillende radio- en televisie stations op het eiland om continue informatie te verschaffen over de gang van zaken met betrekking tot de Verkiezingen. De voorzitter en plv. voorzitter

waren te gast bij speciale programma's (talkshows) van een radio station of televisie zender en of tijdens ochtend, middag of avond nieuws van de radio stations en televisie stations. Tijdens de verkiezingen van 2016 was het Hoofdstembureau verschillende malen bij 4 televisie stations aanwezig en bij minstens 10 verschillende radio stations.

Tevens heeft de voorzitter en plv. voorzitter ook verschillende interviews afgelegd bij journalisten die een Facebook pagina gebruiken als nieuwsmedium.

De 8 kranten van Curaçao waren gedurende de verkiezingsperiode ook vol van publicaties over en door het Hoofdstembureau vanwege de verschillende interviews die werden afgelegd.

Voorlichting aan politieke groeperingen

Ter voorbereiding op de verkiezingen organiseerde het Hoofdstembureau op een interactieve wijze een voorlichtingsbijeenkomst voor de politieke groeperingen. De voornaamste onderwerpen waren:

- a. positie en verantwoordelijkheden van het Hoofdstembureau,
- b. voorstel Onafhankelijke Hoofdstembureau/Kiesraad met diens secretariaat,
- c. kiesrecht,
- d. kandidaatstelling,
- e. aanwijzing nummer en kleur,
- f. lijstondersteuning,
- g. geldige en ongeldige stemmen,
- h. gekozenverklaring,
- i. verkiezingskalender,
- j. Landsverordening Kiesreglement en
- k. Landsverordening Financiën Politieke Groeperingen.

Tevens werden de aanwezigen in de gelegenheid gesteld om vragen te stellen en opmerkingen te maken.

Voorlichting aan politieke groeperingen (Juni 2016)

Informatie aan scholieren en derden

Verschillende scholen hebben van de verkiezingsperiode gebruikgemaakt om de scholieren met de verkiezing gerelateerde onderwerpen opdrachten gegeven. Tijdens de voorbereidingen tot de verkiezing heeft het Hoofdstembureau de scholieren informatie gegeven en relevante toegestane materiaal gegeven.

Tevens hebben sociale organisaties, bedrijven en andere groeperingen ook gebruik gemaakt van de expertise, kennis en kunde van het Hoofdstembureau om meer informatie over de verkiezingen in z'n totaliteit te verkrijgen.

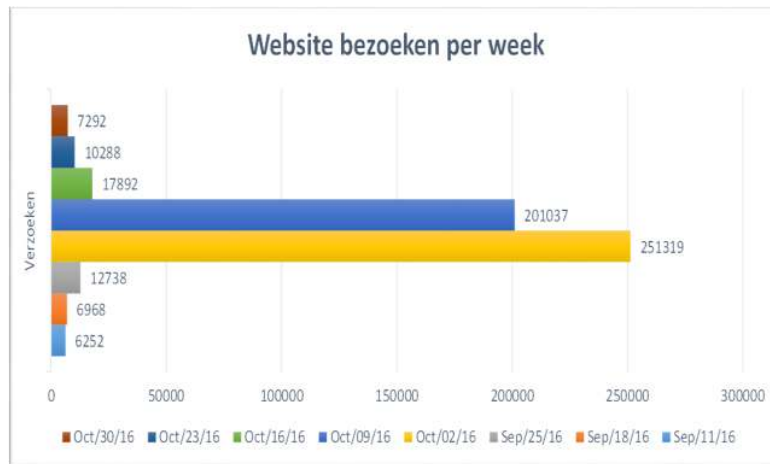
6.2 Website

Het Hoofdstembureau heeft het onderhoud van de website onder volledige regie in handen gehad. Ten behoeve van de verkiezingen is er voor gekozen dat de website een meer communicatief dan informatief

karakter te laten hebben. Kiezers en politieke groeperingen hebben intensief gebruik gemaakt om op interactieve wijze met het Hoofdstembureau te communiceren. Net als bij de vorige verkiezingen is er voor gekozen om aan een extern bureau opdracht te verstrekken voor de technische onderhoud en uitbreiding van de website.

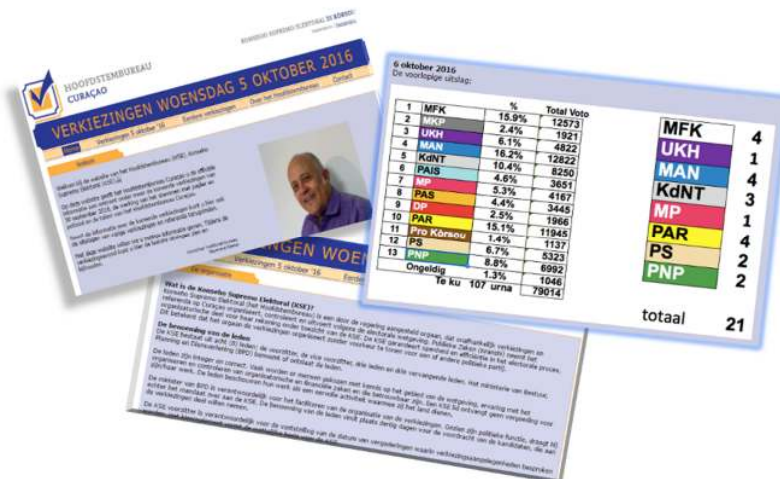
De website-functionaliteiten waren:

- zowel Papiaments- als Nederlandstalig,
- gebruiksvriendelijkheid,
- overzichtelijke informatie,
- RSS-feed voor distributie van binnengekomen uitslagen,
- automatische doorgeleiding van beantwoording van vragen die via e-mail binnenkomen,
- web statistieken,
- voorlichtingsbrochures en
- databank eerdere verkiezingen.

Een totaal van drie(3) domeinnamen zijn geregistreerd voor de website 1) www.kse.cw, 2) www.konsehosupremoelektoral.cw, en 3) www.hoofdstembureau.cw. Gezien het feit dat er steeds uiterlijk na vier jaar verkiezingen worden georganiseerd, is ervoor gekozen om de domeinnamen te registreren voor de periode van vier jaar.

Alle publicaties en voorlichtingsmateriaal werden ook op de website van de overheid gepubliceerd.

Schermen van de website van het Hoofdstembureau

6.3 Social media en Really Simple Syndication (RSS)

Informatie over de verkiezingen konden tevens gevolgd worden via Instagram en Facebook. Alle nieuwe informatie op de website werd direct vermeld via de Twitter accounts.

Voor Facebook heeft het Hoofdstembureau door tussenkomst van derden, verschillende pagina's geopend, voor jonge mensen tussen 18 en 27 jaar, ("Get your vote on") voor volwassenen boven 27 jaar ("Vota ta bo derecho") en voor Nederlanders en Spaans sprekenden. Een strategie werd bepaald waarin de vragen WAAROM Stemmen en HOE te stemmen centraal stonden en deze werd op een interactieve wijze met de verschillende doelgroepen gecommuniceerd.

Alle onderdelen van de informatie campagne, het resultaat van de verkiezen en het kiesreglement van Curaçao, werden ook op social media, zowel Instagram als Facebook gepubliceerd.

De RSS feed werd voornamelijk geïmplementeerd voor het vergemakkelijken van het doorgeven van resultaten aan de nieuws media. Elk stemlokaal resultaat werd als een nieuw artikel gepubliceerd. Om de vijf stemlokalen werd een overzicht gepubliceerd. De RSS abonnement URL is <http://www.kse.cw/rss.xml>

6.4 Advertenties en bekendmakingen

Ten behoeve van het informatief karakter van de verkiezingen heeft het Hoofdstembureau veel gebruik gemaakt van geschreven tekst dat voornamelijk door de lokale kranten werden gepubliceerd. Het Hoofdstembureau heeft ongeveer 25 persberichten opgestuurd met daarin relevante informatie over de te houden verkiezingen van 2016.

Tevens zijn er 15 verschillende officiële publicaties zowel in Papiaments als Nederlands gepubliceerd en uitgebreide voorlichtingscampagne in Papiaments, Nederlands en ook Spaans om de kiesgerechtigden te stimuleren om te gaan stemmen, wanneer gestemd moet worden en hoe.

Nadat de verkiezingsdatum werd verschoven, heeft het Hoofdstembureau weer alle voorlichtingsmateriaal opnieuw gepubliceerd met de toen nieuwe data van 5 oktober 2016.

Er is voor gekozen om aan drie externe bureaus opdracht te verstrekken voor design, opmaak en produceren van de voorlichtingsmateriaal zoals tv- en radio spots en kranten advertenties.

Voor de voorlichtingscampagne heeft het Hoofdstembureau de volgende campagne geheel ontworpen.

- "Vota, ta bo Derecho ... uz'é bon!"
- "Stem, het is je recht ... gebruik het goed!"
- "Vote, es su derecho ... úselo bien".

- "Vota, ta bo Derecho ... uz'é bon!"
- "Stem, het is je recht ... gebruik het goed!"
- "Vote, es su derecho ... úselo bien".

Deze campagne was gericht op kranten, radio's en televisie waarvan de meeste voorlichtingsmateriaal naar de lokale kranten werd verzonden en ook social media en de website van het Hoofdstembureau.

Publicaties

In totaal heeft het Hoofdstembureau voor de voorlichtingscampagne van de verkiezingen van 2016 het volgende gepubliceerd en geproduceerd.

Kranten

- 10 verschillende "Vota, ta bo Derecho...uz'é bon! advertenties geplaatst in 6 Papiamentstalige kranten.
- 10 verschillende "Stem, het is je recht.....gebruik het goed!" advertenties geplaatst in het 2 Nederlandstalige kranten.

Radio

- 2 verschillende "Vota, ta bo Derecho...uz'é bon! radio spots in het Papiamentu geplaatst:
 - Spot 1: "Kon ta vota"
 - Spot 2: "Instrukshon pa bai vota"

Televisie

- 2 verschillende "Vota, ta bo Derecho...uz'é bon! televisie spots in het Papiamentu geplaatst:
 - Spot 1: "Kon ta vota"
 - Spot 2: "Instrukshon pa bai vota"

Brochures

Ten behoeve van het informatief karakter van de verkiezingen heeft het Hoofdstembureau een dubbelzijdige en tevens tweetalige voorlichtingsbrochure gemaakt voor alle huishoudens. Deze zijn door 3 verschillende bedrijven samen met de lokale kranten bezorgd.

6.5 Relatie met media

Gedurende de hele verkiezingsperiode was er een zeer goede relatie met de media, vooral omdat het Hoofdstembureau dit zelf handen heeft gehad. De relatie met journalisten was van essentieel belang omdat een groot deel van de informatie die gegeven moest worden, via hen moet verlopen. Dus het was van belang om de leden van de pers te allen tijden het gevoel te geven dat het Hoofdstembureau onpartijdig is, ook in omgang, geven van informatie en transparantie.

De logistieke aspecten voor de persleden t.a.v. de dag der kandidaatstelling, lijstondersteuning en de verkiezingsdag zelf waren zeer goed georganiseerd. Wel moet er rekening worden gehouden met het feit dat er een enorme groei is in en soorten media als het gaat om live uitzendingen.

Per slot, de verkiezingen op Curaçao werden ook door de media van Aruba, Bonaire en Nederland gevolgd; als Hoofdstembureau moeten we er op voorbereid zijn en dit beter monitoren.

7. Contacten en Waarnemers

7.1 Overheid

Het Hoofdstembureau heeft bij de uitvoering van zijn taken ondersteuning nodig en doet dit in de eerste plaats door het betrekken van deskundigheid, ervaring en mankracht vanuit met name de overheid zelf. Ook ontvangt het Hoofdstembureau richtlijnen van de Ministeries en dient zij zich bij de organisatie van de verkiezingen te houden aan wettelijke regelingen. Om dit te kunnen is contact nodig met een aantal ministeries en andere betrokken actoren. Hieronder wordt kort toegelicht hoe het Hoofdstembureau contact heeft gehad met de betrokken ministeries en actoren.

Ministerie van Bestuur, Planning en Publieke Dienstverlening (BPD)

De organisatie van de verkiezingen valt onder de verantwoordelijkheid van de minister van BPD. De minister van BPD benoemt de voorzitter, plv. voorzitter en (plaatsvervangende) leden van het Hoofdstembureau en stelt de begroting vast waarmee het Hoofdstembureau de organisatie van de verkiezingen kan uitvoeren. De minister van BPD heeft daarbij ten behoeve van de organisatie van deze verkiezingen gezorgd voor een mandaat aan het Hoofdstembureau ten aanzien van een aantal bevoegdheden die normaal gesproken onder de verantwoordelijkheid van de minister zelf vallen. Verder heeft BPD ten behoeve van de organisatie van de verkiezingen middels Publieke Zaken diensten, zoals het beschikbaar stellen van ruimten en medewerkers, aan het Hoofdstembureau geleverd. In paragraaf 3.17 van dit rapport wordt een beschrijving gegeven van de verschillende werkzaamheden die door de ter beschikking gestelde medewerkers zijn uitgevoerd.

Ministerie van Justitie

Op de dag van de verkiezing is het aspect van veiligheid erg belangrijk. Via het ministerie van Justitie worden de desbetreffende instanties ingeschakeld voor de nodige beveiliging zowel van het proces (stembiljetten, zetel Hoofdstembureau e.d.) alsook van de leden van het Hoofdstembureau, (ev.) internationale waarnemers e.a. personen van belang tijdens de verkiezingen. Op de verkiezingsdag waren tevens bijzondere beveiligingsmaatregelen van kracht voor de beveiliging van verschillende gebouwen en locaties zoals alle stembureaus en Publieke Zaken. Zowel de beveiliging van personen als van de gebouwen en locaties werd uitgevoerd door het Korps Politie Curaçao (KPC). De KPC heeft ook vanaf de dag voor de verkiezingsdag de zorg voor transport en opslag van alle stembescheiden voor de verschillende stembureaus op zich genomen. Waar nodig werd de KPC door het Vrijwilligerskorps Curaçao (VKC) ondersteund.

Ministerie van Algemene Zaken

Het ministerie van Algemene zaken, met name de afdeling Wetgeving & Juridische Zaken zorgt dat voor de verkiezingen de benodigde wetgeving tijdig klaar is.

Staten

Het contact met de Staten had met name betrekking op de verplichte communicatie zoals opgenomen in het Kiesreglement van Curaçao. Zo zijn door het Hoofdstembureau formele mededelingen aan de Staten gedaan inzake de gekozenverklaring.

Politieke groeperingen en lijsttrekkers

Het contact met de politieke groeperingen verliep formeel met de lijsttrekkers van deze groeperingen. Hiervoor was onder andere bij het Hoofdstembureau een lijst van contactgegevens samengesteld waarop de namen van de lijsttrekkers met telefoonnummer stonden.

7.2 Internationaal

Het inzetten van waarnemers heeft niet zoveel te maken met het organisatievermogen, de wettelijke inbedding of met de betrouwbaarheid van de uitslag van een verkiezing te maken. Het is veeleer om de transparantie en daarmee de acceptatie van de verkiezingsresultaten een groter draagvlak te geven. Ook wordt dit systeem internationaal steeds meer bevorderd door de verschillende electorale organisaties.

Het Hoofdstembureau heeft met o.m. het Ministerie van Algemene Zaken, c.q. Dienst Buitenlandse Betrekkingen, voorbereidend beraadslaagd en contacten gelegd voor een eventuele buitenlandse waarnemersdelegatie. Het Ministerie heeft hierbij op een professionele wijze deze taak uitgevoerd en de relevante internationale organisaties onderzocht. Het hoofdstembureau heeft echter vanwege ontbreken van een wettelijke verankering en een onafhankelijke positie afgezien van waarneming.

Het Hoofdstembureau adviseert echter wel, om in de toekomst veel aan dacht te besteden aan de opbouw van relaties met andere internationale kiesraden. Hierdoor kan geleerd worden van hun ervaring en expertise.

8. Financiën

8.1 Financiële raming

Bij Ministeriële Beschikking no. 2012/45884 d.d. 8 augustus 2012 zijn de leden van dit bureau benoemd met wijziging in de samenstelling bij Ministeriële Beschikking no. 2016/001097 d.d. 15 februari 2016. Parallel liep tevens een traject om te komen tot een Onafhankelijke Hoofdstembureau en uiteindelijk een Kiesraad die belast zou worden met het organiseren van de verkiezingen. Het streven was om dit Onafhankelijk Hoofdstembureau op korte termijn te formaliseren, echter de duur van dit formaliseringsproces was moeilijk in te schatten. Aan de andere kant laat het kiesreglement het niet toe om te lang te wachten met het opstarten van de organisatie met betrekking tot de op 5 oktober 2016 gehouden verkiezing. Het was dan ook noodzakelijk dat het Hoofdstembureau op korte termijn moest beginnen met de voorbereidingen voor het organiseren van de verkiezingen. Om deze taak naar behoren te kunnen uitvoeren dient het bureau over een budget te beschikken. In de bijlage zijn de raming van de kosten voor het organiseren van de verkiezingen opgenomen. Dit budget was vooralsnog geraamd op NAF 2.114.945 en bestrijkt het gehele verkiezingsproces. De bedoeling was om, mocht het Onafhankelijk Hoofdstembureau tijdig worden opgericht, het restantbudget met deze entiteit af te rekenen. Het Hoofdstembureau is bij het opstellen van het budget uitgegaan van de deels geoffreerde en deels werkelijke kosten die gemaakt zijn bij de laatste gehouden Statenverkiezingen van het Land Curaçao op 19 oktober 2012. Ook heeft het Hoofdstembureau rekening gehouden met de kosten voor het inzetten van mensen en middelen door overheidsdiensten, en –afdelingen voor het ondersteunen van het Hoofdstembureau bij het organiseren van de verkiezingen. Het Hoofdstembureau ging er vooralsnog vanuit dat deze entiteiten de gemaakte kosten aan het Hoofdstembureau zullen doorberekenen. Het betrof de kosten voor ondersteuning door:

- het Korps Politie Curaçao van het Ministerie van Justitie en Vrijwilligerskorps Curaçao [VKC] en
- de dienst Publieke Zaken van het Ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening.

Daarnaast is ook rekening gehouden met extra kosten die gemaakt moeten worden in verband met het inhuren van externe deskundigheid.

In bijlage 2 wordt de totale begroting toegelicht. Daarin worden de afzonderlijke kostenposten onderbouwd en verder toegelicht.

8.2 Budgettoekening

In april 2016 hebben de ministers van Bestuur, Planning en Dienstverlening en van Financiën de door het Hoofdstembureau ingediende begroting ad. NAF. 2.115.000 voor het organiseren van de Statenverkiezing goedgekeurd. Deze bijdrage is van groot belang geweest voor de onberispelijke wijze waarop de Statenverkiezing heeft plaats kunnen vinden.

Het Hoofdstembureau heeft de Minister van BPD in een later stadium verzocht om het budget met een bijdrage van NAF 110.707 te verhogen. Reden hiervoor is dat het Hoofdstembureau vanwege slechte weersverwachtingen de datum van de Statenverkiezing met vijf dagen had moeten uitstellen. Komt bij dat tijdens de voorbereidingen ook een algemene staking werd afgekondigd waardoor Curaçao, naast het feit dat een volle werkdag werd gestaakt ook te kampen kreeg met een algehele stroomonderbreking welke ook een gehele werkdag heeft geduurd. Door deze externe factoren zijn de uitgaven van een aantal kostencategorieën hoger uitgevallen dan oorspronkelijk gebudgetteerd. Het betreft voornamelijk de volgende kostencategorieën.

Kosten van advertenties en voorlichting

Uit de realisatiecijfers blijkt dat ondanks de relatief hoge raming, de kosten voor advertenties en voorlichting sterk zijn overschreden. Dit wordt voornamelijk verklaard door de kosten van een intensieve publiciteitscampagne die het Hoofdstembureau heeft gevoerd. Tijdens het organiseren van de verkiezingen bleek namelijk dat een groot deel van de kiesgerechtigden zich niet voldoende betrokken voelden bij de aankomende verkiezingen. Het Hoofdstembureau wilde met deze wetenschap iets doen en om het risico van “niet-stemmers” te minimaliseren. Het Hoofdstembureau nam toen de beslissing om externe publiciteitskantoren in te schakelen die tot taak hadden om met gerichte reclame deze groep kiesgerechtigden alsnog te stimuleren om hun stem uit te brengen. Deze extra reclame-inspanning was oorspronkelijk niet in de begroting opgenomen. Ook heeft het Hoofdstembureau extra inspanning moeten doen om de kiezers te informeren over de verplaatsing van de verkiezingsdatum. Het vorenstaande, in combinatie met de toename in het aantal radio- en televisiezenders ten opzichte van vier jaar geleden, hebben een sterk opwaartse druk gehad op de kosten van advertentie en voorlichting.

Bezorgen van oproepingskaarten

Deze post laat een onvoorziene kostenstijging zien t.o.v. de vorige verkiezing in 2012, welke voornamelijk terug te voeren is tot het feit dat de bezorgers van C-post vanwege het oponthoud die door de algemene staking is veroorzaakt, ook in het weekend moesten doorwerken om de oproepingskaarten op tijd bij de kiezers bezorgd te krijgen.

Inhuren van externe krachten

Deze overschrijding is enerzijds het gevolg geweest van het steeds meer positioneren van het Hoofdstembureau als een onafhankelijke entiteit. Er werd bij de laatste verkiezing minder gebruik gemaakt van medewerkers van de dienst Publieke Zaken voor ondersteunende werkzaamheden. Het Hoofdstembureau heeft hierdoor vier externe krachten op tijdelijke basis moeten inhuren voor het verrichten van ondersteunende werkzaamheden. Met deze extra kosten is onvoldoende rekening gehouden bij het opstellen van de oorspronkelijke begroting.

Ook werd de overschrijding voor een substantieel deel veroorzaakt door kosten in verband met het inhuren voor twee dagen van ca. 90 krachten voor het controleren van de stembiljetten. Als gevolg van het oponthoud veroorzaakt door de algemene staking moest de productie van de stembiljetten worden versneld. Deze versnelling had als gevolg dat het aantal misdrukken veel hoger was dan normaal. Het Hoofdstembureau heeft hierdoor extra krachten moeten inhuren voor het uitvoeren van een 100% controle op de stembiljetten.

100% controle op de stembiljetten.

Telecommunicatiefaciliteiten

Dit heeft voornamelijk betrekking op de kosten van uitwijk. Het budget voor uitwijkkosten in geval van calamiteiten is een standaard begrotingspost. Continuïteitsgarantie van de verkiezing staat nl. hoog in het vaandel bij het Hoofdstembureau. Vanwege de slechte weersverwachtingen moest het Hoofdstembureau een andere dan de gebruikelijke locatie laten inrichten voor in het geval uitgeweken moest worden. Deze beveiligingsmaatregel, ter waarborging van de continuïteit van de verkiezing, heeft een substantiële kostenstijging tot gevolg gehad.

Toegankelijkheid van de stemlokalen

Het Hoofdstembureau had de verantwoordelijkheid om de bereikbaarheid van de stemlokalen te waarborgen. Het streven is om alle stemlokalen toegankelijk te maken voor mensen met een handicap. Er is gezorgd voor een goede bereikbaarheid, ook voor rolstoelgebruikers. De kosten hiermee gemoeid zijn substantieel hoger uitgevallen dan oorspronkelijk begroot.

Gezien het vorenstaande heeft het Hoofdstembureau om een extra bijdrage ad. Naf 110.707 verzocht. Op dit verzoek is nog niet gereageerd.

8.3 Inkoop- en betaalbaarstellingsprocessen

Het organiseren van (staten)verkiezingen is zeer complex. Het verkiezingsproces is niet regulier. Ook wordt het proces in hoge mate door de verkiezingswetgeving gestuurd. De financiële processen dienen zodanig te worden ingericht dat de continuïteit van de verkiezing wordt gewaarborgd waarbij tevens rekening moet worden gehouden met de basisvereisten dat de verkiezing vrij, transparant en geheim dient te zijn. Dit legt een grote druk op de organisatie ten aanzien van de aanschaf van goederen en diensten. Om het tijdig en efficiënt inkopen van benodigde producten en diensten voor het Hoofdstembureau te kunnen beheersen en een gedegen uitvoering van haar taken te kunnen verantwoorden, zijn dan ook inkoop- en betaalbaarstellingsprocessen opgesteld waaraan de ingehuurde krachten zich moeten houden.

8.4 Besteedbaar budget

Kosten en uitgaven per 30 januari 2017

In onderstaande tabel wordt een overzicht verstrekt van de geraamde kosten versus de uitgaven onderverdeeld naar de diverse categorieën.

	Begrotingspost	Budget	Uitgaven*	Saldo*
1	Inrichting en huur stemlokalen	55.000	90.836	-35.836
2	Telecommunicatiefaciliteiten	20.000	49.973	-29.973
3	Druk- en printwerk	225.000	221.947	3.053
4	Productie oproepingskaarten	80.000	60.949	19.051
5	Ondersteuning kandidatenlijsten	25.000	21.020	3.980
6	Kantoorbenodigdheden	22.000	25.875	-3.875
7	Vergoeding stemlokalen	20.500	19.250	1.250
8	Bezorging oproepingskaarten	150.000	177.175	-27.175
9	Transport- en autovergoeding	15.000	18.028	-3.028
10	Advertenties en voorlichting	200.000	272.108	-72.108
11	Vergoeding stembureau leden	150.000	149.120	880
12	Inhuren externe krachten	75.000	104.520	-29.520
13	Transport werkzaamheden	25.000	25.031	-31
14	Ondersteuning Dienst Publieke Zaken	315.000	26.382	288.618
15	Consumptie en overige voorzieningen	35.000	45.776	-10.776
16	Handhaven van openbare orde en veiligheid	268.245	49.536	218.709
17	Kosten buitenlandse waarnemers	20.000	0	20.000
18	Opschonen kiezersregister	200.000	96.849	103.151
19	Vergoeding leden Hoofdstembureau	19.200	0	19.200
20	Opzetten archiefsysteem	50.000	3.381	46.619
21	Onderzoekskosten financiële verslagen	80.000	0	80.000
22	Inhuren externe deskundigen	40.000	0	40.000
23	Onvoorzien	25.000	3.261	21.739
	Totaal	2.114.945	1.461.017	653.928

* Dit overzicht is een voorlopige weergave. Er moeten nog een beperkt aantal financiële transacties worden afgewikkeld. De impact hiervan op het budget is van geringe omvang.

** Het Hoofdstembureau is nog in afwachting van de definitieve cijfers van Dienst Publieke Zaken en het Ministerie van Justitie. Een groot deel van de kosten van de door deze entiteiten geleverde diensten zijn namelijk door het Ministerie van Financiën verwerkt.

Op 19 oktober 2012 werd de eerste Statenverkiezing voor het Land Curaçao gehouden. Een nieuw Land met nieuwe wetten, niet alleen voor wat betreft het verkiezingsproces maar ook op comptabel gebied. Nieuw bijvoorbeeld ten opzichte van de eerdere verkiezingen waren de kosten voor ondersteunende overheidsdiensten. In het verleden werden de kosten van de ondersteunende overheidsdiensten, departementen en –afdelingen binnen de eigen begroting gedragen. Met ingang van de nieuwe bestuurlijke organisatie van de overheid moeten de ondersteunende diensten deze kosten uit oogpunt van een goed financieel beheer aan het Hoofdstembureau doorberekenen. Dit bracht met zich mee dat het hoofdstembureau in haar begroting een raming voor deze kosten moest opnemen ten bedrage van ca. NAF 583.000,- (ca. 28% van het budget).

Het betreft de kosten voor ondersteuning door:

- De Korpspolitie Curaçao van het Ministerie van Justitie inclusief de dienst Controle en Beveiliging (SKS) en het Vrijwilligerskorps Curaçao (VKC);
- Dienst Publieke Zaken van het Ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening.

Bovenstaande tabel laat zien dat de gerealiseerde kosten op deze posten sterk achter zijn gebleven bij de ramingen. Deze onderbesteding worden namelijk veroorzaakt doordat het grootste deel van de kosten van de door deze entiteiten geleverde diensten, door het ministerie van financiën zijn betaald. De doorberekening hiervan heeft nog niet plaatsgevonden.

Ondanks dat een aantal posten relatief hoge overschrijdingen laten zien, sluit de begroting in totaal met een onderbesteding van ca. NAF 654.000, . Meer dan driekwart hiervan (78%) wordt veroorzaakt doordat doorberekening van een groot deel van de kosten van Korpspolitie Curaçao en Dienst Publieke Zaken nog moet plaatsvinden. De rest van de onderbesteding betreft voornamelijk de volgende posten:

Kosten buitenlandse waarnemers

Er waren geen redenen aanwezig om buitenlandse waarnemers in te schakelen, hierdoor kon een bedrag van NAF 20.000,- worden bespaard.

Opschonen kiezersregister

Het Hoofdstembureau heeft in samenwerking met de overheidsdiensten Ruimtelijke Ordening en Planning (ROP) en Publieke Zaken een project gecoördineerd om huisnummers te laten uitdelen aan de bewoners in een aantal wijken van Banda Riba waar officiële straatnaamborden waren geplaatst. Geschat was dat ongeveer 5000 adressen bezocht zouden worden. Uiteindelijk werden 2500 adressen waardoor iets meer dan 50% van het begrote bedrag (NAF 200.000) niet werd uitgegeven.

Vergoeding leden Hoofdstembureau

Alle Hoofdstembureauleden hebben op pro-deo basis hun bijdrage geleverd. Er hoefde dan ook geen beroep te worden gedaan op dit deel van het budget ad. NAF 19.200,-.

Opzetten archiefsysteem

Het proces om te komen tot een geheel nieuw systeem voor het archiveren is lopende. De besparing op deze post ad. Ca. 47.000,- is dan ook van tijdelijke aard en zal worden aangesproken zodra overeenstemming is bereikt over het aan te schaffen systeem.

Onderzoekskosten financiële verslagen

De Stichting Overheidsaccountantsbureau heeft aangegeven dat de onderzoekskosten van de controle van de financiële verslagen onderdeel vormen van hun controle- en adviesplan. Het budget ad. NAF 80.000,- valt hierdoor vrij.

Inhuren externe deskundigen

Het Hoofdstembureau heeft geen gebruik hoeven te maken van externe deskundigen. Een bedrag van NAF 40.000,- kon hierdoor worden bespaard.

Liquiditeitspositie per 30 januari 2017

	Saldo
Totaal Storting Land Curaçao	1.591.755
Totaal uitgaven	1.461.017
Saldo Kas/Bank	130.738

9. Aanverwante taken

9.1 Zelfstandigheid en secretariaat

Zoals eerder vermeld, zijn met de staatkundige herstructurering de organen gezaghebber en bestuurscollege komen te vervallen en zijn nu in handen gelegd van de minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening. Het is niet meer de overheid die de organisatie rechtstreeks organiseert maar het Hoofdstembureau zelf. Het Hoofdstembureau is dan ook gemandateerd. Dit bracht een grotere verantwoordelijkheid met zich mee en heeft het werk aanzienlijk zwaarder gemaakt. Bij de verkiezingen diende het Hoofdstembureau als zelfstandig orgaan op te treden en zich steeds meer te positioneren als een onafhankelijke entiteit. Een lid van het Hoofdstembureau werd voltijds belast met de coördinatie en uitvoering van werkzaamheden van o.a. de secretariaatsfunctie m.n.:

- proces-, kwaliteitsmanagement en processturing;
- het verkiezingsproces;
- voorbereidende juridische aangelegenheden;
- proces verbaal- en besluitvastlegging;
- aansturing van ingehuurd krachten;
- coördinatie met de coördinatoren van Publieke Zaken;
- coördinatie en opstelling van verslagen van het verkiezingsproces;
- uitvoering van de Landsverordening financiën politieke groeperingen;
- nazorg van de verkiezing.

Voor administratieve ondersteuning, heeft het Hoofdstembureau vier externe krachten op tijdelijke basis moeten inhuren voor het verrichten van ondersteunende werkzaamheden betreffende:

- eigen secretariaat;
- eigen financiële administratie en
- eigen stemlokalencoördinatie.

Vergaderingen van het Hoofdstembureau

9.2 Financiën politieke groeperingen

Ter bevordering van een evenwichtig en verantwoord verkiezingsverloop en ter optimalisatie van het functioneren van politieke groeperingen zijn ten aanzien van de financiën politieke groeperingen is sinds 10 oktober 2010 de Landsverordening financiën politieke groeperingen (bijlage L bij AB 2010, nr. 87) van kracht.

Verkiezing van 19 oktober 2012

Aan de politieke groeperingen welke aan de gehouden verkiezing van 19 oktober 2012 hebben deelgenomen heeft het Hoofdstembureau schriftelijk verzocht om zich aan de wet te houden en om hun financieel verslag voor de jaren 2013 t/m 2016 vóór 1 april 2016 in te leveren. Dit is succesvol verlopen.

Het Hoofdstembureau heeft conform de wet, de verslagen aan de Stichting Overheids-accountantsbureau ter controle op juistheid aangeboden.

Verkiezing van 5 oktober 2016

Ten aanzien van de kandidaten welke aan de verkiezing van 5 oktober 2016 deel hebben genomen, heeft het Hoofdstembureau de kandidaten schriftelijk - met rappel - verzocht om zich aan de wet te houden om verklaring van ontvangen giften uiterlijk 5 november 2016 in te dienen.

Per 31 januari hebben 239 van de 331 kandidaten een verklaring ingediend;

- t/m 5 november 2016, 105 kandidaten en
- na 5 november 2016, 134 kandidaten.

Het Hoofdstembureau heeft tevens aan de politieke groepering die aan de stemming voor de verkiezing van de Staten op 5 oktober 2016 hebben deel genomen, aangeschreven om een ondertekende verklaring van het op het voorafgaande jaar betrekking hebbende deel van de door de groepering bijgehouden registratie vóór 1 februari 2017 bij het Hoofdstembureau in te dienen. Tevens werden de politieke groepering op de hoogte gesteld dat jaarlijks vóór 1 april de politieke groepering aan het Hoofdstembureau een jaarverslag toe dient te zenden. Indiening van deze verklaringen en verslagen is nog gaande.

De verklaringen en jaarverslagen kunnen persoonlijk of via e-mail bij het Hoofdstembureau tegen ontvangstbewijs ingediend worden.

10. Aanbevelingen

Dit hoofdstuk bevat een aantal aanbevelingen voor toekomstige verkiezingen. Deze aanbevelingen zijn voornamelijk gebaseerd op zaken die door het Hoofdstembureau is geconstateerd tijdens de organisatie en uitvoering van de verkiezingen. Deze zaken werden als knelpunten ervaren en dienen in de toekomst anders te worden aangepakt.

10.1 Kiesraad en Secretariaat Kiesraad

Het Hoofdstembureau adviseert de bestaande commissie die belast is met aanbevelingen voor een onafhankelijk Hoofdstembureau, al dan niet aangepast qua samenstelling, door te laten gaan onder voorzitterschap van het Hoofdstembureau met de uitwerking van de nieuwe formele positionering van het Hoofdstembureau en zo te komen tot een Kiesraad. Het is noodzakelijk dat het Onafhankelijke Hoofdstembureau over een eigen jaarlijks minimum budget beschikt. Pas dan vergezicht de onafhankelijke kiesraad met haar secretariaat over een kiesraad-achtige positionering.

10.2 Herziening van wetten, documenten, procedures werkwijzen etc.

Veel van de bij de organisatie van de verkiezingen gebruikte wetten, documenten, procedures, werkwijzen etc. zijn verouderd en dienen herzien worden. Hieronder volgt ter illustratie een niet uitputtende opsomming van zaken die herzien moeten worden omdat zij niet meer passen binnen de huidige staatkundige structuur of niet meer voldoen aan de huidige tijdgeest.

- Kiesreglement (bevat foutieve verwijzingen en andere kennelijke onvolkomenheden).
- Kiesbesluit met daarbij gehanteerde modellen (zoals de indeling van kiesdistricten en onnodig complexe proces-verbalen).
- Het draaiboek dat gebruikt is bij de organisatie van de verkiezingen (door veranderde werkwijzen en procedures).

10.3 Herindeling en uitbreiding Stemdistricten

Het Hoofdstembureau adviseert de stemdistricten zoals die in artikel 20 van het Kiesbesluit worden aangehouden regelmatig te herzien om tot een evenredige verdeling van kiesgerechtigden over de verschillende districten te geraken. Dit is belangrijk daar er steeds meer verkavelingen en woningbouwprojecten worden uitgevoerd en de stemdistricten qua kiezersaantal continu bijgehouden dienen te worden.

10.4 Stembureaus

Ten aanzien van de stembureaus die gebruikt zijn tijdens de verkiezingen wil het Hoofdstembureau de volgende onderwerpen aankaarten.

Zorg-instituten

Het Hoofdstembureau adviseert om na te gaan of het mogelijk is om bij toekomstige verkiezingen ziekenhuizen en bejaardenhuizen te gaan gebruiken als stembureaus. Naast de ruimten die deze instituten over het algemeen tot hun beschikking hebben, wordt het ook voor de mensen die ziek of bejaard zijn laagdrempeliger om hun stem uit te brengen.

Besluit benoeming leden.

In de aanloop naar de verkiezingen wordt de bemensing van de stembureaus georganiseerd en leden geselecteerd. Bij besluit van 4 oktober 2016 heeft het Hoofdstembureau de stembureauleden benoemd.

Leidraad stembureauleden

Bij de werving en selectie van de stembureauleden is gebleken dat de bestaande leidraad voor stembureauleden bijgehouden dient te worden. Het is aan te bevelen deze regelmatig te herzien.

Proces-verbaal

Het is daarbij tevens gebleken dat veel voorzitters moeite hadden met het opmaken van het proces-verbaal. Bij volgende verkiezingen wordt geadviseerd de proces-verbalen minder complex te maken en de voorzitters

van de verschillende stembureaus zorgvuldiger te rekruteren en een korte cursus ten aanzien van de proces-verbalen te geven (algemene kennis en opmaak). Daarbij wordt geadviseerd af te stappen van de procedure dat het stembureau twee proces-verbalen moet opmaken. De realiteit leert namelijk dat deze nog wel eens verschillend worden ingevuld. Ook wordt geadviseerd de stembureauleden van badges te blijven voorzien. Dit bevordert de herkenbaarheid van de stembureauleden.

Voorlichting aan stembureauleden

10.5 Stemlokalen

De adviezen ten aanzien van de stemlokalen hebben voornamelijk betrekking op de wijze waarop zij worden ingericht en met welke middelen. Ook moet gelet worden opdat lokalen voldoen aan basis vereisten een werkbare omgeving.

Ook wordt geadviseerd dat de medewerkers die de tellingen uitvoerden dit in de toekomst met het gezicht naar de aanwezigen zouden moeten doen. Dit was niet altijd het geval.

Stemhokken

De positionering van de stemhokken in de huidige situatie verhindert een betere controle op het fotograferen van ingevulde stembiljetten. Een effectieve controle op fotograferen is alleen mogelijk door een wettelijk verbod om een stemlokaal te betreden met een fotoestel of telefoon en met een wettelijk geregelde alternatief ontwerp/of positionering van het “stemhok” (stemmen met de rug naar de stembureauleden). De eventuele veranderingen moeten in het kiesreglement worden opgenomen.

Stembussen

Het hoofdstembureau adviseert de mogelijkheid van het gebruik van vergrendelde Kliko-achtige stembussen te onderzoeken. Dit ter vervanging van de kartonnen dozen die op dit moment tijdens verkiezingen worden gebruikt.

10.6 Budget

Het Hoofdstembureau adviseert het mogelijk te maken om ook tijdens organisatie van verkiezingen extra budget aan te kunnen vragen. Tijdens deze verkiezingen hebben zich een aantal onvoorziene kosten voorgedaan die niet vanuit het verkregen budget gefinancierd konden worden. Het verkrijgen van extra budget is bijzonder moeilijk gebleken.

Verder wordt geadviseerd ook budget vrij te maken voor het Hoofdstembureau voor de periodes waarin geen verkiezingen worden gehouden. In deze periode kan het Hoofdstembureau met name werken aan voorlichting en educatie alsmede voldoen aan haar andere wettelijke taken. Het Hoofdstembureau heeft een wettelijke taak als het gaat om de landsverordening financiering politieke partijen.

10.7 Oproepingskaarten

Er is geopperd om de oproepingskaarten af te schaffen en het stemmen met alleen een ID-kaart mogelijk te maken. Het Hoofdstembureau adviseert om dit vooralsnog niet te doen. De oproepingskaarten ondersteunen in belangrijke mate het systeem van indeling kiezers in stembedistricten doordat van te voren een verdeling kan worden gemaakt op basis van deze kaarten. Daarbij wordt bij de afschaffing van de oproepingskaarten een aantal controlemogelijkheden weggehaald waarvoor op dit moment nog geen werkbare alternatieven beschikbaar/uitvoerbaar zijn. Het Hoofdstembureau adviseert daarbij wel om bij toekomstige verkiezingen in overweging te nemen andere kleuren te gebruiken voor de oproepingskaarten. Hierdoor kan sneller worden vastgesteld of de kiezer een geldige oproepingskaart in zijn bezit heeft.

Stemmen bij afwezigheid

Tijdens deze verkiezingen is gebleken dat veel kiezers nog steeds denken dat kiezers bij volmacht kunnen stemmen. Het volmacht systeem is in 1988 afgeschaft. Het Hoofdstembureau adviseert de Staten na te denken over een vorm van stemmen bij afwezigheid op de verkiezingsdag en in welke vorm een dergelijk systeem veilig kan worden ingevoerd.

10.9 Internationale relaties

Het Hoofdstembureau adviseert in de toekomst veel aan dacht te besteden aan de opbouw van relaties met andere internationale electorale organisaties. Door het aangaan van deze relaties kan geleerd worden van de ervaringen van deze andere kiesraden en kunnen “best practices” van deze instituten worden toegepast bij verkiezingen in Curaçao. Hierdoor hoeft Curaçao niet elke keer zelf het spreekwoordelijke wiel uit te vinden voor al de problemen die zij bij de organisatie van verkiezingen tegenkomt.

10.10 Adressen

In verband met het feit dat gedurende 2014/2015 in een groot aantal wijken van Banda Riba officiële straatnaamborden waren geplaatst heeft het HSB het initiatief genomen om, in samenwerking met ROP en Publieke Zaken, een project te coördineren om huisnummers te laten uitdelen aan de bewoners van deze wijken. In totaal werden in de periode juli t/m december 2016 ongeveer 2500 adressen bezocht en huisnummers uitgereikt aan de bewoners en ook meteen nagegaan of de bewoners correct geregistreerd waren in het bevolkingsbestand.

Gebleken is dat op ongeveer 25% van de adressen andere bewoners woonachtig waren dan geregistreerd in het bevolkingsbestand bij Publieke Zaken.

Het Hoofdstembureau adviseert om een project op te zetten om het probleem van de ongestructureerde adressen (ongeveer 40% van het adressenbestand) op te lossen vóór de verkiezingen van 2020.

10.11 Registratie van politieke groeperingen

In het Kiesreglement Curaçao is opgenomen dat een politieke groepering op de wettelijk voorgeschreven wijze geregistreerd dient te worden. Er wordt voorgesteld om de wijze van registratie zo snel mogelijk bij wet te regelen opdat de registratie als zodanig uitvoerbaar is.

10.12 Privacy.

In het Kiesreglement Curaçao is opgenomen dat een politieke groepering op de wettelijk voorgeschreven wijze geregistreerd dient te worden. Er wordt voorgesteld om de wijze van registratie zo snel mogelijk bij wet te regelen opdat de registratie als zodanig uitvoerbaar is.

11. Slot.

De zware verantwoordelijkheid die de Landsverordening Kiesreglement aan het Hoofdstembureau toekent is, zoals de historie heeft aangetoond, van niet te onderschatten belang.

De neutraliteit (onpartijdigheid) en het verantwoordelijkheidsbesef van de leden van het Hoofdstembureau hebben er toe bijgedragen en werd gegarandeerd, dat de verkiezing en de uitslagen van de verkiezing over het algemeen goed, efficiënt, ordelijk en betrouwbaar zijn verlopen en door de bevolking vertrouwd en geaccepteerd.

De verkiezing heeft tal van uitdagingen doorstaan zoals: een hoog aantal van 21 ingeleverde kandidatenlijsten, herindelen van stembedistricten, opschoning adressen kiezersregister, stakingen, stroomuitval, 100% controle op stembiljetten, rechtszaak en een voorbijtrekkende orkaan met als gevolg verdaging van de verkiezing.

Door ondertekening van de relevante mandaten heeft de minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening, het mogelijk gemaakt om het Hoofdstembureau zo zelfstandig mogelijk te laten functioneren.

Het Hoofdstembureau kon echter het ordelijk transparant verloop van de verkiezing zonder het verkregen vertrouwen en medewerking niet kunnen realiseren en is daarvoor zeer erkentelijk.

Een speciale dank gaat daarvoor uit aan:

- Minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening;
- Publieke Zaken;
- Kiezers en het publiek in het algemeen;
- Media;
- Politieke groeperingen en kandidaten;
- Ministerie van Algemene Zaken;
- Korps Politie Curaçao;
- Vrijwilligerskorps Curaçao en
- Schoolbesturen, buurtcentra en Sentro di Detenshon i Korekshon Kòrsou.

*Het Hoofdstembureau geflankeerd door
coördinatoren bij Publieke Zaken, links Z. Narvaez en rechts R. Haddocks.*

BIJLAGE

Dag	Augustus 2010	September 2012	Oktober 2016
1 (ma)	25	80	20
2 (di)	71	95	26
3 (wo)	45		
4 (do)	62		
5 (vi)	57		
6 (za)	93		
7 (ma)	194		
8 (di)	364		
9 (wo)	415		
10 (do)	702		
11 (vi)	1364		
12 (za)	—		
13 (ma)	—		
14 (di)	—		
15 (wo)	—		
Totaal	3332		

Nummer	Keurmerk/omschrijving	Kleur
1	Movimentu Futuro Korsou	Wit
2	Movimentu Korsu Promé	Grin
3	Un Korsou Haeta	Violet
4	MAN	Blauw
5	Korsou di Nos Tur	Zilver
6	Partido pa Adelanto i Inovashon Sosial	Licht blauw
7	Movimentu Patriótiko	Magenta
8	Partido Adifianso Sosial	Oranje
9	Demokratísche Partí	Rood
10	Partido Alternatiba Real	Geel
11	Partido Proprietu Korsou	Bruin
12	Pueblo Sobrano	Crème
13	Partido Nashonal di Pueblo	Groen

12. Bijlage

12.1 Kiesgerechtigden

Kiesgerechtigden naar geslacht	
Vrouwen	64.663
Mannen	55.792

Kiesgerechtigden die voor de eerste keer deelnemen aan een verkiezing	
Vrouwen	3.668
Mannen	3.756

Kiesgerechtigden ingedeeld naar leeftijdsgroepen	
Minder dan 20 jaar oud	3.868
Tussen de 20 en 34 jaar oud	26.302
Tussen de 35 en 59 jaar oud	53.380
60 jaar of ouder	36.905

Kiesgerechtigden naar geboorteland	
Geboorteland	Aantal
Curaçao	97.649
Nederland	8.132
Eilanden van de voormalige Nederlandse Antillen	3.625
Suriname	1.468
Dominicaanse Republiek	3.019
Colombia	1.614
Venezuela	825
Madeira	561
China	358
India	319
Haïti	286
Jamaica	232

Kiesgerechtigden naar leeftijd en geslacht				
Leeftijd	Geslacht		Totaal	%
	Man	Vrouw		
18	950	924	1874	49.3
19	1021	973	1994	48.8
20 – 24	4468	4534	9002	50.4
25 – 29	3957	4588	8543	53.7
30 – 34	3937	4820	8757	55.0
35 – 39	3731	4486	8217	54.6
40 – 44	4386	5048	9434	53.5

Kiesgerechtigden naar leeftijd en geslacht				
Leeftijd	Geslacht		Totaal	% Vrouwen
	Man	Vrouw		
45 – 49	5223	5714	10937	52.2
50 – 54	5955	6487	12442	52.1
55 – 59	5849	6501	12350	52.6
60 – 64	4953	5652	10605	53.3
65 – 69	4277	4872	9149	53.3
70 – 74	3058	3900	6958	56.1
75 – 79	1973	2673	4646	57.5
80 – 84	1240	1834	3074	59.7
85 – 89	569	1021	1590	64.2
90 - 94	204	466	670	69.6
95 – 99	34	139	173	80.3
100 +	7	33	40	82.5
Totaal	55792	64663	120455	53.6

Kiesgerechtigden naar geboorteplaats en geslacht				
Geboorteplaats	Geslacht		Totaal	% Vrouwen
	Man	Vrouw		
Aruba	581	989	1570	63.0
Bonaire	613	901	1514	59.5
China	189	169	358	47.2
Colombia	446	1168	1614	72.4
Curaçao	46366	51283	97649	52.5
Dominicaanse Republiek	687	2332	3019	77.2
Dominica	17	108	125	86.4
Guyana	50	87	137	63.5
Haïti	117	169	286	59.1
India	233	86	319	26.9
Indonesië	75	82	157	52.2
Jamaica	48	184	232	79.3
Libanon	110	42	12	27.6
Madeira-eilanden	261	300	561	53.5
Nederland	4172	3960	8132	48.7
Saba	37	49	86	57.0
Saint Kitts-Nevis	27	107	134	79.9
Saint Martin	23	39	62	62.9
Sint Eustatius	48	110	158	69.6
Sint Maarten	176	224	400	56.0
Sint Vincent	36	201	237	84.8
Suriname	615	853	1468	58.1
Trinidad en Tobago	28	45	73	61.6
USA	60	55	115	47.8
Venezuela	331	494	825	59.9
Elders	446	626	1072	58.4
Totaal	55792	64663	120455	53.6

12.2 Stemdistricten

Nr. District	Naam Stemdistrict	Adres Stemdistrict	Aantal kiezers
1	Sentro di Bario Westpunt	Westpunt z/n	896
2	Skol Tekniko Joseph Civilis	Barber z/n	1.156
3	Don Sartoschool	Soto 6	1.034
4	Don Sartoschool	Soto 6	1.148
5	Kolegio San Hose	Barber 8	1.378
6	Kolegio San Hose	Barber 8	1.158
7	Sentro di Bario San Willibrordo	San Willibrordo 9	1.092
8	R.K. Kamalia Kleuterschool	Tera Cora	1.234
9	Skol Elis Juliana	Tera Cora	1.085
10	Sentro di Bario Boca Sami	Redaweg 26	960
11	Sta. Claraschool	Jan Doret 4	1.138
12	Sta. Claraschool	Jan Doret 4	1.332
13	Atanacio Emilio Goiloschool	St. Michielsweg 14C	1.248
14	H.J.A. Schroederschool	St. Michielsweg 14A	1.376
15	Goilo Kleuterschool	Zijweg Parkweg	895
16	Atanacio Emilio Goiloschool	St. Michielsweg 14C	1.085
17	University of Curacao	Jan Noorduynweg 111	1.473
18	St. Joris College	Salsbachweg 7	1.121
19	Kolegio Maria Auxiliadora	Salsbachweg 22 A	1.482
20	Sentro di Bario Santa Maria	Seru Fortunaweg 5	768
21	Dodo Palm College	Kaya Meteorologico	1.060
22	Dodo Palm College	Kaya Meteorologico	1.154
23	Maduroschool (Skol Basiko)	Kaya Yaspe	995
24	Kolegio Maria Auxiliadora	Sta. Maria 80	913
25	Kolegio Maria Auxiliadora	Salsbachweg 22	1.416
26	St. Joris College	Salsbachweg 7	905
27	University of Curacao	Jan Noorduynweg 111	1.474
28	St. Antoniuschool	Seru Fortunaweg 3	881
29	J.C. Nechie Pieters College	Manhattanweg 6A	845
30	Sentro di Bario Buena Vista	Manhattanweg 6B	880
31	Juan Pablo Duarteschool	Sto. Domingoweg 20	792
32	Juan Pablo Duarteschool	Sto. Domingoweg 20	931
33	Prinses Margrietschool	Bahamasweg 18	905
34	J.C. Nechie Pieters College	Manhattanweg 6A	976
35	Cola Debrot School	Heintje Koolweg 14	1.159
36	Kolegio Mgr. Willem Ellis	Weg naar Welgelegen	971
37	Sentro di Bario Tera Kora	Tera Kora z/n	860
38	Sentro di Bario Wishi-Marchena	Wishi 224	1.298
39	Maria Immaculata Lyceum	Gouverneur van Lansbergeweg 24	741
40	Mgr. Niewindt College	W.I. Compagniestraat 25	794
41	Mgr. Niewindt College	W.I. Compagniestraat 25	903
42	Maria College	Gouverneur van Lansbergeweg 22	828
43	Heilig Hart College	Mgr. Nieuwindtstraat 25	2.119

Nr. District	Naam Stemdistrict	Adres Stemdistrict	Aantal kiezers
44	Scholengemeenschap O'banda	van Leeuwenhoekstraat 7	1.066
45	Heilig Hart College	Mgr. Nieuwindtstraat 25	1.138
46	Atanacio Emilio Goiloschool	St. Michielsweg 14C	1.411
47	Stella Maris College	Garipitoweg 19	894
48	Fatima College	Maasstraat 9	1.212
49	Maduro Kleuterschool	Kaya Yaspe	1.492
50	Emmy Berthold Kleuterschool	IJsselstraat 4	773
51	Fatima College	Fatimaweg 12	826
52	Prins Bernhard Kleuterschool	Rio Canarioweg 9	850
53	Marnix Kleuterschool	Topekaweg 2	892
54	Berg Carmel College	Groot Kwartier	862
55	St. Ignatius College	Navajosweg 18	1.034
56	Gouv. J.R. Laufferschool	Adjudantenweg 1	1.141
57	Prof. Dr. I.C. van Houteshoel	Bethencourtstraat 3	1.151
58	Sentro di Bario Brievengat	Andres Belloweg z/n	1.117
59	Glorieux College	Vondelstraat 36	837
60	Skol Preparatorio Immanuel	Bonamweg 31	1.486
61	Vista del Mar School	Kaya Doy Sille 1	1.051
62	Glorieux College	Vondelstraat 36	780
63	Skol Basiko Immanuel	Bonamweg z/n	1.188
64	Kolegio Alejandro Paula	Schottegatweg-Noord 105	1.013
65	Regina Pacis Onderbouw	Djonoramarthaweg 4B	1.072
66	Michiel Martinus Romerschool	Magdalenaweg 9	1.240
67	Albert Schweitzer Parera VSBO	Nieuwe Pareraweg 20	692
68	Frater Aurelio SBO	Kaya Zusteran di Schijndel	1.162
69	Atanacio Emilio Goiloschool	St. Michielsweg 14C	1.522
70	Oranjeschool	Oranjestraat 7	1.350
71	St. Franciscus College	Tulpenboomstraat 2	1.265
72	Kolegio Iris Bruyning (Kleutersch.)	Ronde Klipweg 65	1.503
73	St. Albertus College	Wageningenstraat 22	1.356
74	Hubentut den Ambiente Sano (Dep. RK MTS)	Mato Grossostraat	818
75	Bokshal Marie Pampoen	Balaoestraat 23	864
76	B.T.G gebouw	Dr. Martin Luther King-boulevard 95	739
77	Skol Marieta Alberto	Paseo Koraal Specht 8	1.354
78	J.W.Th. Schotborgh Kleuterschool	Tumbastraat 38	1.019
79	Advent School Koraal Specht	Kaya Lando 38	1.338
80	Dr. Albert Schweitzer Kleuterschool	Salinja Abau	846
81	St. Franciscus College	Tulpenboomstraat 2	733
82	VSBO St. Paulus	Salinja Abau Straat A 79	1.254
83	St. Margarethaschool	Seru Loraweg 4	1.001
84	Sentro di Bario Janwe	Janwestraat z/n	1.375
85	Maris Stella VSBO	Montanja di Rey 4	1.310
86	Johan van Walbeek Kleuterschool	Fransche Bloemweg	1.004
87	Radulphus College	Cas Coraweg 57	1.038
88	Kolegio Iris Bruyning (Kleutersch.)	Ronde Klipweg 65	1.502

Nr. District	Naam Stemdistrict	Adres Stemdistrict	Aantal kiezers
89	Sentro di Bario Bonam	Ronde Klipweg	1.449
90	Kolegio Iris Bruyning	Ronde Klipweg 67	1.315
91	Kolegio Iris Bruyning	Ronde Klipweg 67	1.522
92	Sentro di Bario Santa Rosa	Sta. Rosa 50A	1.450
93	Bellefaas Martisschool	Sta. Rosa 42	1.432
94	Kolegio Martinus de Porres	Sta. Rosaweg 343	1.396
95	Bellefaas Martis Kleuterschool	Sta. Rosaweg 43	1.435
96	Regina Pacis Bovenbouw	Sta. Catharinaweg 63	1.230
97	Kolegio San Dominico	Montanja di Rey 11	1.425
98	Kolegio San Dominico	Montanja di Rey 9	1.139
99	Openbaar A.G.O.	Montanja di Rey 7	1.092
100	Kolegio San Dominico	Montanja di Rey 11	1.417
101	Sentro di Bario Montanja di Rey	Stakamahachiweg z/n	1.417
102	Angela Jessurunschool	Kaya Berom	1.397
103	Kolegio Mgr. Julio Henriquez	Seru Grandi 92	1.040
104	Kolegio Mgr. Julio Henriquez	Seru Grandi 92	1.024
105	Openbaar A.G.O.	Montanja di Rey 7	1.490
106	Bellefaas Martisschool	Sta. Rosa 42	1.356
107	Sentro di Detenshon i Korekshon Kòrsou	Kaya Shèrs 182	255
			120.456

12.3 Lijstondersteuning

Uitkomst van de ondersteuning

De ondersteuning is op 20 en 21 augustus 2016 gehouden. De uitkomst van de gehouden ondersteuning was als volgt:

	Ondersteuningslijsten	TOTAAL	Ondersteuningsbureaus					
			Tera Cora	Sta. Maria	Brievengat	Montagne	Publieke Zaken (Kranshi)	Sentro di Detenshon
1	FRENTE OBRERO	622	14	331	112	61	89	15
2	Movimentu Revelashon Binti16 "R16"	273	3	32	67	138	30	3
3	Un Kòrsou Hustu	1.361	91	325	479	267	194	5
4	Partido Reskate Integral Kòrsou (PRIK)	505	36	239	78	102	49	1
5	Movimentu Progresivo	1.240	134	295	280	326	193	12
6	Democratische Partij	1.094	143	314	254	156	226	1
7	1 TIM MAGNO	378	34	84	116	64	77	3
8	FE (Fòrsa Elevá) / PKP (Partido Kooperativista Patriótiko.)	62	18	14	11	12	7	0
9	Movimentu Patriótiko i Adelanto Sosial (PAS)	1.543	132	511	325	351	214	10
10	KÒRSOU DI NOS TUR	2.178	245	764	353	371	323	122
11	Partido Aliansa Nobo	280	15	53	156	32	20	4
12	Partido GOOL	205	19	32	77	38	39	0
13	Kòrsou, Un Pais Nobo (U.P.N)	49	0	27	13	1	7	1
14	Partido Propósito KÒRSOU	965	104	216	308	213	122	2
15	Movimentu Kousa Promé	1.122	92	334	246	325	125	0
	Geldige ondersteuningen	11.877	1.080	3.571	2.875	2.457	1.715	179
	Ondersteunings-biljetten van onwaarde (ongeldig)	218	19	64	54	44	36	1
	Ondersteunings-biljetten van onwaarde (blanco)	23	3	3	6	3	7	1

Deelname aan verkiezing de hand van de lijstondersteuning

Un Kòrsou Hustu
Movimentu Progresivo
Democratische Partij
Movimentu Patriótiko i Adelanto Sosial (PAS)
KÒRSOU DI NOS TUR
Partido Propósito KÒRSOU
Movimentu Kousa Promé

12.4 Oproepingskaarten

Bezorgen oproepingskaarten voor de verkiezingen 2006, 2007, 2010, 2012 en 2016						
	Staten 2006	Eilands- raad 2007	Staten 2010	Eilands- raad 2010	Staten 2012	Staten 2016
Aantal kiezers	111.790	112.543	114.215	114.828	116.857	120.455
Niet afgedrukte oproepingskaarten	5.901	5.005	3.737	3.733	2.439	4.020
Door ingehuurd freelancer bezorgd			1.278	1.416	1.824	1.808
Door de post rondgebrachte oproepingskaarten	105.889	107.538	109.200	109.679	110.599	114.618
Onbesteld geretourneerde door de post	4.526	5.164	2.930	2.236	2.007	2.433
Aantal bezorgde oproepingskaarten	101.363	102.374	106.270	107.443	110.599	112.083
Totaal aantal bezorgde oproepingskaarten			107.400	108.825	112.423	113.891
BEREIKTE ADRESSEN	90%	91%	94%	95%	96%	98%
Redenen voor het niet bezorgen						
Geen reden vermeld	190	316	18	3	32	88
Onbekend op adres/verhuisd of vertrokken	2.352	928	920	677	762	1.268
Geen brievenbus/niemand thuis/honden	1.315	3.574	1.945	1451	970	716
Huis onbewoond	234	119	63	61	174	17
Huis afgebrand/afgebroken	16	10	1	3	17	9
Adres niet te vinden/huisnr. bestaat niet	390	206	302	185	174	394
Persoon overleden	29	11	12	6	21	16
Totaal	4.536	5.164	3.261	2.386	2.150	2.505
Aantal afgehaalde duplicaten bij de balie	1.347	2.668	1.512		1.067	974
Aantal niet afgehaald	3.179	2.496	1.749		1.083	1.531
Totaal afgehaalde duplicaten bij de balie	4.221	5.545	4.708	3.332	4.149	3.679
De niet afgedrukte oproepingskaarten						
Personen op nog nader vast te stellen adres	3.218	3.179	2.019	2.016	938	2.139
Uitgeschreven personen (opgeschorte persoonslijst)		121	190	245	376	785
Personen op een adres zonder huisnr.		1.687	1.528	1.472	1.125	1.096
	5.901	5.005	3.737	3.733	2.439	4.020

Uitgereikte duplicaat oproepingskaarten

Dag	Augustus 2010	September 2012	Oktober 2016
1 (ma)	25	80	20
2 (di)	71	95	26
3 (wo)	45	--	58
4 (do)	62	129	86
5 (vr)	57	95	33
6 (za)	93	173	164
7 (ma)	194	304	176
8 (di)	304	470	399
9 (wo)	415	610	453
10 (do)	702	822	5
11 (vr)	1364	1371	0
12 (za)	--	--	158
13 (ma)	--	--	431
14 (di)	--	--	628
15 (wo)	--	--	1042
Totaal	3332	4149	3697

Verkiezing 2016 uitgesteld

Nieuwe verkiezingsdag

12.5 Verkiezingsuitslagen

Geldige kandidatenlijsten met vastgestelde -kleuren en lijstnummers

Nummer	Kandidatenlijst	Kleur
1	Movimentu Futuro Kòrsou	Wit
2	Movimentu Kousa Promé	Grijs
3	Un Kòrsou Hustu	Violet
4	MAN	Blauw
5	Kòrsou di Nos Tur	Zilver
6	Partido pa Adelanto i Inovashon Soshal	Licht blauw
7	Movimentu Progresivo	Magenta
8	Movimentu Patriótiko i Adelanto Sosial	Goud
9	Democratische Partij	Rood
10	Partido Alternativa Real	Geel
11	Partido Propósito Kòrsou	Bruin
12	Pueblo Soberano	Crème
13	Partido Nashonal di Pueblo	Groen

Kandidatenlijst

The image displays two pages of candidate lists for the 2016 Curaçao elections. Each page shows a grid of 13 parties, each with a logo, a number, and a list of candidates. The parties and their corresponding colors are: 1. Movimentu Futuro Kòrsou (White), 2. Movimentu Kousa Promé (Grey), 3. Un Kòrsou Hustu (Violet), 4. MAN (Blue), 5. Kòrsou di Nos Tur (Silver), 6. Partido pa Adelanto i Inovashon Soshal (Light Blue), 7. Movimentu Progresivo (Magenta), 8. Movimentu Patriótiko i Adelanto Sosial (Gold), 9. Democratische Partij (Red), 10. Partido Alternativa Real (Yellow), 11. Partido Propósito Kòrsou (Brown), 12. Pueblo Soberano (Cream), and 13. Partido Nashonal di Pueblo (Green).

Verkiezingsuitslag per kandidatenlijst

In de zitting van het Hoofdstembureau van 10 oktober 2016 is de uitslag van de verkiezingen conform artikel 94 van het Kiesreglement Curaçao vastgesteld en bekend gemaakt. De definitieve uitslag was als volgt:

	Partijen	%	Stemmen	Zetels
1	Movimentu Futuro Kòrsou	16,0%	12.671	4
2	Movimentu Kousa Promé	2,4%	1.867	0
3	Un Kòrsou Hustu	6,1%	4.845	1
4	MAN	16,2%	12.839	4
5	Kòrsou di Nos Tur	10,4%	8.254	3
6	Partido pa Adelanto i Inovashon Soshal	4,6%	3.654	0
7	Movimentu Progresivo	5,2%	4.140	1
8	Movimentu Patriótiko i Adelanto Sosial	4,4%	3.452	0
9	Democratische Partij	2,5%	1.963	0
10	Partido Alternativa Real	15,1%	11.949	4
11	Partido Propósisto Kòrsou	1,4%	1.146	0
12	Pueblo Soberano	6,7%	5.323	2
13	Partido Nashonal di Pueblo	8,9%	7.017	2
	Kiesgerechtigden	-	120.456	-
	Opkomst	66,8%	80.423	-
	Geldige stemmen	98,4%	79.120	-
	Onwaarde - blanco	0,3%	257	-
	Onwaarde - niet-blanco	1,3%	1.046	-
	Kiesdeler	-	3.768	-

Verkiezingsuitslag per kandidaat

	Movimentu Futuro Kòrsou	Totaal
	Kandidaat	
1	Schotte, Gerrit F.	8854
2	Constancia, Jacinta V.A.	688
3	Pisas, Gilmar S. (Pik)	656
4	Eduarda geb. Francisca, Charetti M.	208
5	Thode, Amerigo C.M.	84
6	Doran, Gilbert J.A. (Gibi)	315
7	van Heydoorn, Sithree A. (Cey)	127
8	Osepa, Sheldry P.	122
9	Latina, Yzuary G.J. (Suze)	29
10	Bishop, Errold Th. (Joy)	86
11	Schotte, Sylvia M.	125
12	Carolina, Juniël R.	233
13	Thode, Rigoletto L. (Rigo)	72
14	Lourens, Franciss A. (Renny)	116
15	Yung, Ramón A.	106
16	Elizabeth, Churder O.	36
17	Polanco, Raythell G.N.	55
18	Perigault Monte, Michael G.P.	132
19	Thielman, Sherwin A.	64
20	Demei, Segundo A.V.M.	10
21	van Lierop, Shinor L. (Danny)	49

22	Kelly, John M.	47
23	Desroches, Benito (Toto)	92
24	Matthew, Jason O.	69
25	Hernandez, Amado M.	24
26	Janga, Aubrey B.Th.A.	36
27	Solognier, Ashur J.	29
28	Garmes, Rudney A.	79
29	Sulbarán, Jorge (Palu Djo)	128
	Totaal	12671
	Movementu Kousa Promé	
	Kandidaat	Totaal
1	Rosalia, René V.	1103
2	Boelbaai, Indira E.	53
3	Chong, Leun Fat (Ostiana)	82
4	Calmes, Rennox F.	248
5	Pietersz, Ronald A. (Pietje)	41
6	Marchena, Rudsel A. (Djó)	22
7	Rosalia, Giselle E.	21
8	Johanns, Clinton E.A.	21
9	Henriette, Ludwin M.	25
10	Martien, Karel L.	34
11	Gooding-Poulina, Agnes M.	10
12	Harrigan, Ringo C.	39
13	Inees, Charlindo M.R. (Gino)	12
14	Bazoer-Schoop, Joséphien M.A.	29
15	Rosalia, Rendel	103
16	Delfina, Esther C.	24
	Totaal	1867
	Un Kòrsou Hustu	
	Kandidaat	Totaal
1	Leeflang, O.V.E.	3512
2	Mercelina, G.A.J.	427
3	Jacoba, M.M.	179
4	de Graaff, C.P.	45
5	Joe, R.L.F.	111
6	Vos-Albert, D.A.M.	39
7	Martha, W.F.	23
8	Doran, B.B.	119
9	Philbert-Nieveld, D.B.	40
10	Luckert, J.H.	54
11	Leito, M.G.V.	23
12	Monte, E.J.	44
13	Casimiri, N.C.J.	37
14	Demali, V.M.A.	22
15	Wilson-Sprockel, A.C.	41
16	Brown, T.V.	45
17	Celestijn, R.F.	28
18	Christiaan, E.	19
19	Pandt, W.L.C	37
	Totaal	4845

MAN		
	Kandidaat	Totaal
1	Koeiman, Hensley F.	6349
2	Gijsbertha, Kenneth A. (Kènènè)	1737
3	Mc William, Giselle M.	781
4	Rozendal, Elsa M.A.	1397
5	Dannawi, Gassan	439
6	Plet, Yaël L.E.	134
7	Nita, Amador B.L.B. (Shona)	101
8	Valks, Shaerelin A. (Shani)	185
9	Lourens-de Lanoy, Miriëta P.	98
10	Hato, Wimbert E.D.	226
11	Hersilia, Ericson R. (Bruder)	58
12	Bottse, Roy P.	98
13	Pinedo-Brandao, Zulaijka M.	191
14	Monte, Ishahier R.F. (Incho)	120
15	Bregita, Deanne A. (D).	45
16	Jacobus, Chistopher R.M.	153
17	Kleinmoedig, Kenville S. (Kenny)	139
18	Angelista, Franklin D. (Don Franko)	62
19	Daal, Melvin J.F. (Juni)	56
20	Koots, Elfried S.	53
21	Paula, Sheldon J.	29
22	Koeiman, Shelden A.	72
23	De Lima Meza, Wilson F.	62
24	Cristina, Hubert E.	24
25	Martina, Juan S. (Janchi)	9
26	Wallé, Emil S.	80
27	Saez, Rudy C.	35
28	Rosini, Wineyfried A.	50
29	Allee, Jossy M.G.	56
	Totaal	12839
Kòrsou di Nos Tur		
	Kandidaat	Totaal
1	dos Santos, Miro Amparo	5907
2	Vieira Ribeiro, Norberto	175
3	Rojer, Meindert N.J. (Menky)	363
4	Monk, Carlos A.	127
5	Petroudis, Tirso E.	236
6	Laclé, Marco A.	124
7	Doran, Mercée M.T.	116
8	de Freitas, Francisco B. (Queno)	158
9	Nita, Maria C.H.C.R.	74
10	Chirino, Yurswin G. (Juni)	181
11	Jansen, Lionel J.F. (Layo)	91
12	Fidanque-Paula, Angelique M.	42
13	Cathalina, Manuel F. (Mingo)	20
14	Boerhout-Martis, Mayra R. (Boerin)	25
15	Meyer, Gregory G.A.	65
16	Stefania, Mystica J.	24

17	Jamanika, Siegnald Ellis (Siki)	65
18	Webster, Najantara A.A.	20
19	Trinidad, Shirnon A.B.	14
20	Muller, Audy E.	35
21	Otto, Petrus J.	69
22	Sakoetoe, Maricel I.	98
23	Calvenhoven, Eric J.	38
24	Barrow, Diedrich A.E.	23
25	Martha, Gabriela A.D.	12
26	Nepomuceno, Xerxes M.M.W. (Cheko)	30
27	Bolivar, Oscar E.	57
28	Melfor, Humphrey R.F. (Boy)	44
29	Goeloe, Errol M.	21
	Totaal	8254
	Partido pa Adelanto i Inovashon Soshal	
	Kandidaat	Totaal
1	Rosaria, Alex D.	1330
2	Franco, Marcolino C. F.	173
3	Cleopa, Eugène G.	622
4	Gaari, Geraldine S.	69
5	Palm, Stanley M.	120
6	Manuel, Alison H.	150
7	Troeman, Jowenny F.	89
8	Benjamin, Brenda E.	28
9	Hernandez, Don A.C.	60
10	Semper, Fitzgerald E.	112
11	Sambo, Marerly A.	26
12	Cassares, Marc A. R.	28
13	Lacruz, Jurgen E.	50
14	De Meza, Lysandra M.C.	33
15	Buil, Thirza	32
16	Rubio, Luis B.	8
17	Tuur, Romeo H.	5
18	Van Velzen, Valerie S.M.	6
19	Newton, Eric C.	13
20	Griffith, Orlando A.	9
21	Nicholls, Sylvia M.	5
22	Minguel, Mariënne N. A.	8
23	Pasial, Aubrey S.	17
24	Devere, Cynthia A.	8
25	Knaap, Catharina G.	17
26	Marshall, Marc A. C.	16
27	Schenk, Laureen	31
28	Van Der Horst, Etienne G.	330
29	Navarro, Nelson G.	259
	Totaal	3654
	Movementu Progresivo	
	Kandidaat	Totaal
1	Moses, Marilyn C.	2952
2	Felicia, Hunneley B	396

3	Inesia-Wright, Rosita M.	87
4	Pauciulo-Maduro, Radoika V.E.	25
5	Mamber, Muriël N.	105
6	Welvaart-Wright, Xenia A.	80
7	Veeris, Egbert A.D.	129
8	Mogen, Chahayni I.M.	39
9	Lourens, Jaired L.A.	26
10	Supriana, Pennie Angel	26
11	Antersijn, Sharine E.	38
12	Doran, Edsel F.I.	19
13	Ricardo, Cliantha M.A.	49
14	Pieter, Edmarly E.	19
15	Balentina, Ruxionella M.F.	23
16	Wasker, Solange A.A.	40
17	Felida, Evelia C.	45
18	Gaari, Gilmertz	17
19	Veeris, Hendrik J.S.	25
	Totaal	4140
	Movimentu Patriótiko i Adelanto Sosial	
	Kandidaat	Totaal
1	Cooper, Charles F.	1869
2	Macaay, Urvin G.	140
3	Eliza, Vanessa M.G.	161
4	Pieterella, Caresse C.J.R.	70
5	Gonzales, Gregory C.M.	197
6	Carmelia, Anuska M.	86
7	Rooijer, Adelbert	71
8	Vivas-Hellburg, Ivette B.	112
9	Isidora-Lo-A-Njoe, Thajse U.	70
10	Angel-Martis, Tyrina J.	6
11	Schoop, Aldino E.	29
12	Everitz, Andrés C.	26
13	Rosa, Yvette E.	29
14	Arion, Sherman V.M.	33
15	Augusta-Williams, Ilka I.	26
16	Gonet, Royston A.	19
17	Montesant-Martinez Lemus, (Socorro de Jesús (Koky)	11
18	Hellburg, Sonaïda H.C.	74
19	de la Paz, Rayson C.	11
20	Fanny, Rudley S.	54
21	Pieterella-Windster, Ignima A.	25
22	Piggott, Dyanarra J.E.	20
23	Antonia, Joalten A.G.	79
24	Bonafastia, Sheldon J.	17
25	Semeleer, Anthony C.	54
26	Pita Correia, Ricardo M.	56
27	Felipa, Humphrey L.	12
28	Gosepa, Edwin A.	44
29	Pinedo, Felix D.	51
	Totaal	3452

Democratische Partij		
	Kandidaat	Totaal
1	Scheperboer-Parris, Geraldine C.A. (Gera)	1106
2	Sayers-Biegelaar, Maria M.C.P.A. (Myra)	85
3	Bor, Lisette V.	57
4	Faneyt, Yolanda A.	55
5	Sprock-Muller, Roselin D.E.	34
6	Isebia, Cherishka E.G. (Erica)	45
7	Elstak, Louise M.	37
8	Liket, Mayleen L.C.	39
9	Viceisza, Joyceline D.	62
10	Mujica, Manuela L. (Nina)	47
11	Tokaai, Madelyn L.	44
12	Dompig-Martie, Delila S. (Lila)	53
13	Rodrigues da Cova, Marlene	23
14	Looby Rono, Ana M.	31
15	Borgschot, Marla F.	34
16	Manzana, Farenice E. (Fara)	47
17	Sillé, Urdienne E.	23
18	Arrindel, Celeste C.	17
19	Arrindel, Claress A.V.	17
20	Martis, Süiriástica C. (Suzy)	15
21	Jansen, Suhainy M.	26
22	Baloriano, Ruthmaline M.	9
23	Ible, Valerie T.	15
24	Isidora, Chadira M.	18
25	Demei, Nadja J.	9
26	Mercelina, Henriette G. (Jet)	15
	Totaal	1963
Partido Alternativa Real		
	Kandidaat	Totaal
1	Jesus geb.Leito, Zita A.M.	3439
2	Rhuggenaath, Eugene Ph.	6431
3	Alcal geb.Wallé, Marilyn M.	583
4	Braam, Eduard D.	202
5	Obispo, Curtley S.	66
6	Walroud , Stephen C.A.	72
7	el Ayoubi , Jeser	174
8	Cornelisse , Nicolaus F.	172
9	Pauletta, Ana M.V.	74
10	Brouwer , Frederik N.	28
11	Millerson, William W.	84
12	Conquet, Aron E.	44
13	Briceño Reyes, Juvira E.	26
14	Mariano , Arillys E.A.	21
15	Capriles, Emmilou A.J.	29
16	Braun, Carolus W.	21
17	Martes, Virgilio A.	10
18	Schoop, Frensel B.	27
19	Da Costa Gomez, Ottmar C.C.	18
20	Doran , Tirzah T.N.	43

21	Alberto, Hubert G.E.	16
22	Richardson, Mylène I.T.	33
23	Ng, Tsz M.	80
24	Mercera , Rebecca J.	34
25	Palm geb. Goilo, Greta R.B.	39
26	Maynard, Robert A.	3
27	Lichtveld, George R.	40
28	Baroud, Ahmed G.	13
29	Rach , Gerold H.	127
	Totaal	11949
	Partido Propósito Kòrsou	
	Kandidaat	Totaal
1	Asjes, Ivar O.O.	616
2	Ataoellah-Henriquez, Tania C.B.	152
3	Jansen, Eugène M. (Champy)	96
4	Reed, Louise R.	17
5	Rodriguez Cordero, Mayenni J.	23
6	Espoza, Sherwin S. (Dr.Bot)	23
7	Hartog, Nathasja J.T.	6
8	Felisia-Cathalina, Jadira V.	31
9	Santiago, Mary-Lou M.	13
10	Rosa, Edsel A.	6
11	Statia, Johannes P. (Jopie)	27
12	Perez-Mathilda, Cormeline M. (Conny)	25
13	Comenencia, Edson G. (Renny)	8
14	Chin-a-Loi-Ramlal, Margarita L. (Margie)	8
15	Bazoer, Cheritza D.	22
16	Emmanuel-Telfer, Sharida Sh.M.	21
17	Prudencia, Euclides C. (Kido)	7
18	Lacroes, Brigitta S.	12
19	Isidora, Frida J.	4
20	Hoek-van 't Kruys, Nilvia A.	8
21	Henriquez-van Engelen, Diana H.M.	4
22	Gomez, Sonaida J. (Naida)	4
23	Bitorina, Francelino R.D. (Ruben)	13
	Totaal	1146
	Pueblo Soberano	
	Kandidaat	Totaal
1	Córdoba, Jaime L.	1434
2	Cijntje, Melvin V.E. (Mac)	246
3	Larmonie-Cecilia, Ruthmilda D.	1557
4	Wilsoe, Elmer R. (Kadè)	136
5	Leonora, Sherwin S.	85
6	Raveneau, Winifred A. (Wini)	117
7	Provence, Sidney J. (Chi)	78
8	Rosales, Raul N.E. (Lucho)	104
9	Colina, Chimène N.C.	50
10	Orphelin, Disrael G.D.	42
11	Rosalia-Stacie, Aivi A.	35
12	Lindeborg, Dayanuschka V.A	28

13	Ellensburg, Rutven A.T.	26
14	Kopra, Smairetti M.	25
15	Martis, Francis Z.	15
16	Philips, Erwin A.	10
17	Santiroma, Gershwin A.	67
18	Sparen , Mirrles R.	9
19	Kastaneer, Arno.D	23
20	Martina, Hensley.G. (Kohehe)	11
21	Rosaria, Ephraim R.	19
22	Bridgewater, Steven E. (Steve)	25
23	Richardson, Glenford E. (Glen)	34
24	Victorina, Siegfried M.A.	31
25	Whiteman, Bernard D. (Ben)	1116
	Totaal	5323
	Partido Nashonal di Pueblo	
	Kandidaat	Totaal
1	Davelaar, Humphrey A.	1689
2	Römer, Susanne F.C.(Suzy)	3443
3	Reinilla, Henny	198
4	Gerard, Elvin R.	336
5	Girigorie, Norman P. (Nooi)	138
6	Elisabeth, Pheadra R.G.	36
7	Brion, Hensley A.	125
8	Tromp, Rensly F.Z.	40
9	Oelhers, Renny J.R.	102
10	Sosa, Idelgar G.R.	84
11	Hanst, Vanessa M.L.	40
12	Roojer, Susette F.	36
13	Brazil, Norendy C.	63
14	Eduarda, Enténne T.	71
15	Casper, Desmond A.	71
16	Hous, Sandro A.	42
17	Dick, Earlic C.	27
18	Wilson, James L.N.	22
19	Schmidt, Sharline R.	69
20	Martina, Loraine L.	26
21	Guribaldi, Gregorio A.	5
22	Poulo, Carils R.	29
23	Pieter, Julian R.	8
24	Emelina, Aufridus A.	15
25	Concession, Rudsel O.	22
26	Poulina, Rignald M.	34
27	Meulens, Richenel Th.	90
28	Melfor, Edward S.L. (Pursy)	11
29	Metry, Faroe	145
	Totaal	7017
		79120

Gekozen verklaarde Statenleden

In de zitting van het Hoofdstembureau van 10 oktober 2016 zijn middels besluit conform artikel 94 de volgende leden tot de Staten gekozen.

Gekozen leden van de Staten van Curaçao (in alfabetische volgorde)
Alcalá geb. Wallé, Marilyn M.
Braam, Eduard D.
Constancia, Jacinta V.A.
Córdoba, Jaime L.
Davelaar, Humphrey A.
dos Santos, Miro Amparo
Eduarda geb. Francisca, Charetti M.
Gijsbertha, Kenneth A.
Jesus geb. Leito, Zita A.M.
Koeiman, Hensley F.
Larmonie-Cecilia, Ruthmilda D.
Leeflang, O.V.E.
Mc William, Giselle M.
Moses, Marilyn C.
Pisas, Gilmar S.
Rhuggenaath, Eugene Ph.
Rojer, Meindert N.J.
Römer, Susanne F.C.
Rozendal, Elsa M.A.
Schotte, Gerrit F.
Vieira Ribeiro, Norberto

12.6 Stemgedrag

Opkomst

De opkomst bij de verkiezingen van 5 oktober 2016 bedroeg 66,76%. Een daling van bijna 10% vergeleken met de verkiezing van 2012.

Opkomst						
Orgaan	Jaar	Aantal kiezers	Geldige stemmen	Onwaarde stemmen	Totaal	Opkomst
Staten	1949	n.a.	30.700	476	31.176	n.a.
Staten	1950	39.776	32.423	767	33.190	83.44
Eilandsraad	1951	n.a.	34.234	574	34.808	n.a.
Staten	1954	n.a.	37.097	857	37.954	n.a.
Eilandsraad	1955	44.713	38.881	556	39.437	88.20
Staten	1958	49.636	44.614	546	45.160	90.98
Eilandsraad	1959	49.174	43.480	615	44.095	89.67
Staten	1962	50.958	45.852	686	46.538	91.33
Eilandsraad	1963	51.970	43.444	1.180	44.624	85.86
Staten	1966	54.609	49.086	688	49.774	91.15
Eilandsraad	1967	59.784	51.859	1.027	52.886	88.46
Staten	1969	63.785	54.621	1.159	55.780	87.45
Eilandsraad	1971	66.448	53.568	1.272	54.840	82.53
Staten	1973	79.771	59.554	1.874	61.428	77.01
Eilandsraad	1975	84.287	67.549	1.602	69.151	82.04
Staten	1977	89.681	69.441	1.643	71.084	79.26
Eilandsraad	1979	93.371	68.267	1.744	70.011	74.98
Staten	1979	95.339	65.399	1.336	66.735	70.00
Staten	1982	102.176	71.906	1.845	73.751	72.18
Eilandsraad	1983	104.328	69.130	1.606	70.736	67.80
Staten	1985	110.077	70.192	2.881	73.073	66.38
Eilandsraad	1987	111.408	71.225	2.385	73.610	66.07
Staten	1990	112.044	72.925	3.302	76.227	68.03
Eilandsraad	1991	113.495	70.508	1.798	72.306	63.71
Staten	1994	117.108	72.205	1.717	73.922	63.12
Eilandsraad	1995	n.a.	70.868	n.a.	n.a.	n.a.
Staten	1998	126.193	77.314	1.663	78.977	62.58
Eilandsraad	1999	124.672	70.062	1.403	71.465	57.37
Staten	2002	111.136	67.151	997	68.148	61.32
Eilandsraad	2003	109.629	67.173	948	68.121	62.14
Staten	2006	111.790	70.508	808	71.316	63.79
Eilandsraad	2007	112.541	74.444	469	74.913	66.57
Staten	2010	114.215	74.203	510	74.713	65.41
Eilandsraad	2010	114.828	74.340	1.231	75.571	65.81
Staten	2012	116.856	86.971	1.963	88.934	76.12
Staten	2016	120.456	79.120	1.303	80.423	66.76

N.a. = data niet beschikbaar

Percentage niet-stemmers naar geboorteplaats

Percentage niet-stemmers naar geboorteplaats			
Geboorteplaats	Kies-gerechtigden	Niet-stemmers	%
Curaçao	97549	30993	31,7
Nederland	8132	3747	46,1
Aruba	1570	476	30,3
Bonaire	1514	495	32,7
Saba	86	30	34,9
Sint Eustatius	158	81	51,3
Sint Maarten	400	181	45,2
Suriname	1468	599	40,8
Dominicaanse Republiek	3019	1424	47,2
Colombia	1614	716	44,4
Venezuela	825	328	39,8
Madeira	561	212	37,8
China	358	247	69,0
India	319	158	49,5
Haiti	286	112	39,2
Jamaica	232	123	53,0

Stemmers en niet-stemmers naar leeftijd

Leeftijd	Kies-gerechtigd	Stemmers	%	Niet Stemmers	%
18	1874	1041	56	833	44%
19	1994	1075	54	919	46%
20	1860	945	51	915	49%
21	1816	966	53	850	47%
22	1900	964	51	936	49%
23	1740	900	52	840	48%
24	1686	865	51	821	49%
25	1754	886	51	868	49%
26	1812	1010	56	802	44%
27	1679	962	57	717	43%
28	1609	952	59	657	41%
29	1689	988	58	701	42%
30	1719	1016	59	703	41%
31	1816	1145	63	671	37%
32	1698	1065	63	633	37%
33	1791	1138	64	653	36%
34	1733	1119	65	614	35%
35	1752	1151	66	601	34%
36	1603	1031	64	572	36%
37	1624	1078	66	546	34%
38	1603	1061	66	542	34%
39	1635	1091	67	544	33%
40	1692	1157	68	535	32%
41	1655	1146	69	509	31%
42	1943	1349	69	594	31%
43	1952	1335	68	617	32%

Leeftijd	Kies-gerechtigd	Stemmers	%	Niet Stemmers	%
44	2192	1489	68	703	32%
45	2256	1577	70	679	30%
46	2082	1457	70	625	30%
47	2169	1525	70	644	30%
48	2243	1570	70	673	30%
49	2187	1560	71	627	29%
50	2242	1579	70	663	30%
51	2383	1740	73	643	27%
52	2636	1895	72	741	28%
53	2568	1848	72	720	28%
54	2613	1890	72	723	28%
55	2593	1877	72	716	28%
56	2560	1818	71	742	29%
57	2461	1807	73	654	27%
58	2342	1684	72	658	28%
59	2394	1750	73	644	27%
60	2138	1567	73	571	27%
61	2180	1579	72	601	28%
62	2140	1542	72	598	28%
63	2089	1541	74	548	26%
64	2058	1494	73	564	27%
65	1988	1444	73	544	27%
66	2001	1495	75	506	25%
67	1808	1296	72	512	28%
68	1645	1156	70	489	30%
69	1707	1209	71	498	29%

Leef- tijd	Kies- ge- rech- tigd	Stem- mers	Niet Stem mers	
			%	%
70	1685	1210	72	475 28%
71	1473	1064	72	409 28%
72	1432	1023	71	409 29%
73	1225	843	69	382 31%
74	1143	769	67	374 33%
75	964	655	68	309 32%
76	991	674	68	317 32%
77	990	668	67	322 33%
78	873	534	61	339 39%
79	828	523	63	305 37%
80	733	429	59	304 41%
81	714	408	57	306 43%
82	636	376	59	260 41%
83	550	288	52	262 48%
84	441	249	56	192 44%
85	390	194	50	196 50%
86	397	188	47	209 53%
87	333	142	43	191 57%
88	267	105	39	162 61%
89	203	89	44	114 56%
90	179	64	36	115 64%
91	163	60	37	103 63%
92	119	38	32	81 68%
93	126	35	28	91 72%
94	83	25	30	58 70%
95	55	15	27	40 73%
96	33	8	24	25 76%
97	30	13	43	17 57%
98	38	10	26	28 74%
99	17	2	12	15 88%
100	15	3	20	12 80%
101	4	0	0%	4 100
102	7	0	0%	7 100
103	6	1	17	5 83%
104	1	0	0%	1 100
105	4	1	25	3 75%
107	2	1	50	1 50%
108	1	0	0%	1 100
		79532		40923

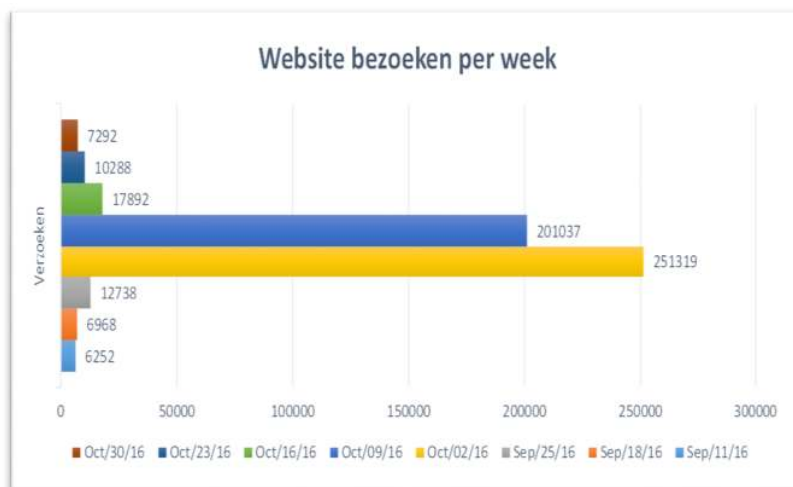
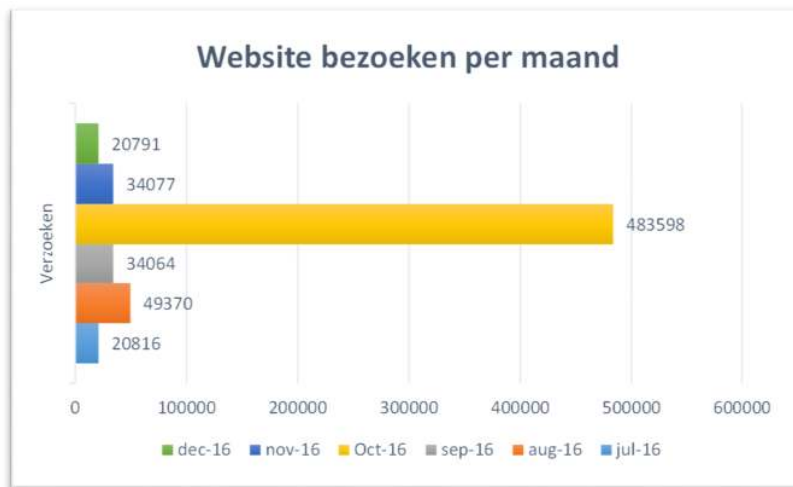
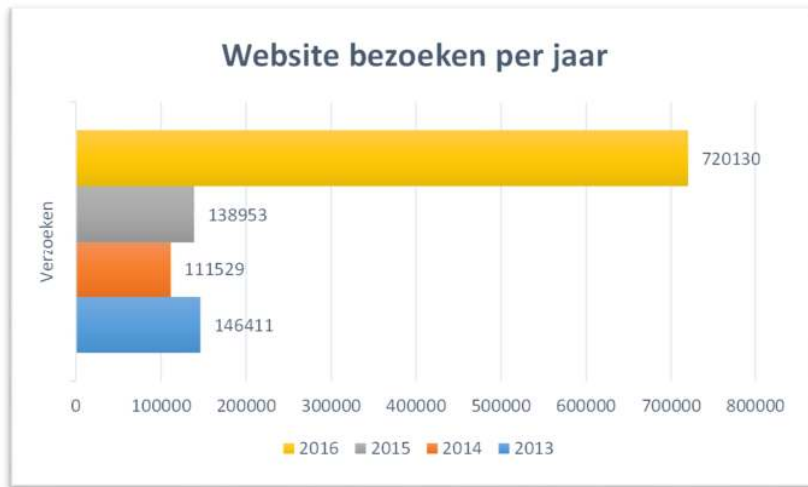
12.7 Communicatie en informatie

Voor de voorlichtingscampagne heeft het Hoofdstembureau de volgende campagne geheel ontworpen.

- "Vota, ta bo Derecho...uz'é bon!"
- "Stem, het is je recht.....gebruik het goed!"
- "Vote, es su derecho.....úselo bien".

Website statistieken

12.8 Financiën

Besteedbaar budget

		Budget	Uitgaven*	Saldo*
1	Inrichting en huur stemlokalen	55.000	90.836	-35.836
2	Telecommunicatiefaciliteiten	20.000	49.973	-29.973
3	Druk- en printwerk	225.000	221.947	3.053
4	Productie oproepingskaarten	80.000	60.949	19.051
5	Ondersteuning bij de voorverkiezing	25.000	21.020	3.980
6	Kantoorbenodigdheden	22.000	25.875	-3.875
7	Vergoeding stemlokalen	20.500	19.250	1.250
8	Bezorging oproepingskaarten	150.000	177.175	-27.175
9	Transport- en autovergoeding	15.000	18.028	-3.028
10	Advertenties en voorlichting	200.000	272.108	-72.108
11	Vergoeding stembureau leden	150.000	149.120	880
12	Inhuren externe krachten	75.000	104.520	-29.520
13	Transport werkzaamheden	25.000	25.031	-31
14	Ondersteuning Dienst Publieke Zaken	315.000	26.382	288.618
15	Consumptie en overige voorzieningen	35.000	45.776	-10.776
16	Handhaven van openbare orde en veiligheid	268.245	49.536	218.709
17	Kosten buitenlandse waarnemers	20.000	0	20.000
18	Opschonen kiezersregister	200.000	96.849	103.151
19	Vergoeding leden Hoofdstembureau	19.200	0	19.200
20	Opzetten archiefsysteem	50.000	3.381	46.619
21	Onderzoekskosten financiële verslagen	80.000	0	80.000
22	Inhuren externe deskundigen	40.000	0	40.000
23	Onvoorzien	25.000	3.261	21.739
	Totaal	2.114.945	1.461.017	653.928

* Dit overzicht is een voorlopige weergave. Er moeten nog een beperkt aantal financiële transacties worden afgewikkeld. De impact hiervan op het budget is van geringe omvang.

** Het Hoofdstembureau is nog in afwachting van de definitieve cijfers van Dienst Publieke Zaken en het ministerie van justitie. Een groot deel van de kosten van de door deze entiteiten geleverde diensten zijn namelijk door het ministerie van financiën verwerkt.

Liquiditeitspositie per 30 januari 2017:

	Saldo
Totaal Storting Land Curaçao	1.591.755
Totaal uitgaven	1.461.017
Saldo Kas/Bank	130.738

12.9 Financiën politieke groeperingen

Voldoening Lv. Financiën Politieke Groeperingen					
	Kandidaten		Aantal	Wel	Niet
MPK	1		29	27	2
MKP	2		16	16	0
Hustu	3		19	18	1
MAN	4		29	19	10
KdNT	5		29	12	17
PAIS	6		29	23	6
MP	7		19	12	7
PAS	8		29	21	8
DP	9		26	14	12
PAR	10		29	29	0
PRO	11		23	15	8
PS	12		25	22	3
PNP	13		29	11	18
TOTAAL			331	239	92
Per: 31-01-2017 14:51				72,2%	27,8%

Ingediend	
T/m	105
05-nov	31,7%
Vanaf	134
06-nov	40,5%
Totaal	239
	72,2%

12.10 Rechtszaak

Vonnis Kantongerecht

zaaknummer: KG 80172/2016
vonnisdatum: 20 september 2016

GERECHT IN EERSTE AANLEG VAN CURAÇAO

VONNIS IN KORT GEDING

in de zaak van:

1. **Richard Julian HOOI,**
 2. **Robert DE JEZUS,**
 3. **Milangelo Jeason ISIDORA,**
 4. **Anthony Amadeo GODETT,**
- allen wonende in Curaçao,
eisers,
gemachtigde: mr. Q.C.O. Girigorie,

--tegen--

De openbare rechtspersoon
HET LAND CURAÇAO,
gevestigd in Curaçao,
gedaagde,
gemachtigde: mr. M.F. Bonapart.

Partijen zullen hierna Hooi en de zijnen, dan wel eisers en het Land genoemd worden.

1. Verloop van de procedure

1.1. Hooi en de zijnen hebben op 6 september 2016 een verzoekschrift met producties ingediend. Mr. Bonapart heeft namens het Land in twee e-mails van 12 september 2016 producties toegezonden. Tevens heeft het Land bij e-mail van 12 september 2016 jurisprudentie toegezonden waarop tijdens de mondelinge behandeling een beroep zou worden gedaan. Vervolgens heeft op 13 september 2016 de mondelinge behandeling plaatsgevonden, waarbij partijen en hun gemachtigden zijn verschenen en het woord hebben gevoerd aan de hand van overgelegde pleitnotities.

1.2. Vonnis is bepaald op heden.

2. De feiten

2.1. Eisers zijn leiders van politieke groeperingen die zich verkiesbaar hebben gesteld als kandidaat op een kandidatenlijst voor de aankomende verkiezingen voor de leden van de Staten van het Land Curacao op 30 september 2016.

2.2. Om te worden toegelaten tot de verkiezingen dient - onder meer - een kandidatenlijst door kiezers te worden ondersteund. In artikel 16 van het Kiesreglement (A.B. 2010 no. 87) is bepaald hoe zal worden vastgesteld door hoeveel kiezers een kandidatenlijst dient te worden ondersteund. De Minister heeft het aantal noodzakelijke kiezers op basis van dat artikel vastgesteld op 870.

zaaknummer: KG 80172/2016
vonnisdatum: 20 september 2016

2.3. Artikel 17 van het Kiesreglement bepaalt dat de lokalen waarin de kandidatenlijsten door de kiezers kunnen worden ondersteund bij landsbesluit worden aangewezen. Artikel 19 van het Kiesbesluit Curaçao (A 2012 no. 56) wijst daartoe zes lokalen aan, te weten de buurthuizen van Tera Kora, Sta. Maria, Brievengat en Montanja, alsmede SDKK en het lokaal waar het hoofdstembureau zitting houdt (Kranchi).

2.4. Op 20 en 21 augustus 2016 konden de kandidatenlijsten worden ondersteund door de kiezers (hierna: “ondersteuningsprocedure”).

2.5. Artikel 28 van het Kiesreglement bepaalt – onder meer – dat ongeldig is de lijst die niet door het vereiste aantal bevoegde kiezers is ondersteund.

2.6. Artikel 82 van het Kiesreglement bepaalt dat de voorzitter terstond nadat de stemmen zijn opgenomen, ten aanzien van iedere lijst bekend maakt zowel het aantal der op iedere kandidaat uitgebrachte stemmen, als het gezamenlijk aantal uitgebrachte stemmen. Door de in het lokaal aanwezige kiezers kunnen bezwaren worden ingebracht.

2.7. Blijkens het proces-verbaal van de zitting van het hoofdstembureau d.d. 29 augustus 2016 zijn de kandidatenlijsten van eisers niet door het vereiste aantal kiezers ondersteund. Door eisers is tijdens de zitting van het hoofdstembureau geen bezwaar gemaakt.

2.8. Artikel 30 van het Kiesreglement bepaalt dat iedere kiezer binnen twee dagen na de dag waarop door het hoofdstembureau over de geldigheid van de lijsten is beslist, van die beslissing in beroep kan komen bij de rechter in eerste aanleg van Curaçao.

2.9. Eisers hebben op 6 september 2016 een verzoekschrift bij het Gerecht ingediend.

3. Het geschil

3.1. Eisers vorderen dat het Gerecht, oordelend in kort geding, bij vonnis uitvoerbaar bij voorraad:

I. Primair: bepaalt dat artikel 19 van het Kiesbesluit Curaçao, wegens strijd met artikel 3 van het Eerste Protocol bij het EVRM alsmede artikel 25 IVBPR (hierna: internationale verdragsbepalingen), onverbindend is en dat de kandidatenlijsten waarop eisers voorkomen als gevolg daarvan alsnog geldig dienen te worden verklaard voor deelname aan de verkiezingen voor leden van de Staten van Curaçao van 30 september 2016;

II. Subsidiair: bepaalt dat de uitvoering van het Kiesbesluit Curaçao en de Kiesregeling tijdens het proces der ondersteuning van de kandidatenlijsten van 20 en 21 augustus 2016 wegens strijd met internationale verdragsbepalingen jegens eisers onrechtmatig was en dat de kandidatenlijsten waarop eisers voorkomen alsnog geldig dienen te worden verklaard voor deelname aan de verkiezingen voor leden van de Staten van Curaçao van 30 september 2016;

zaaknummer: KG 80172/2016
vonnisdatum: 20 september 2016

III. Meer Subsidiair: bepaalt dat de resultaten van het proces der ondersteuning van de kandidatenlijsten van 20 en 21 augustus 2016 wegens strijd met internationale verdragsbepalingen jegens eisers onrechtmatig zijn en te bepalen dat de kandidatenlijsten waarop eisers voorkomen alsnog aan de verkiezingen voor leden van de Staten van Curaçao van 30 september 2016 kunnen deelnemen, althans een door het Gerecht in goede justitie te bepalen gevolg te verbinden aan de schendingen voornoemd;

IV. Althans al het voorgaande door het Gerecht in goede justitie te bepalen, kosten rechtens, inclusief de griffierechten, onder bepaling dat over het bedrag van de toegewezen proceskosten wettelijke rente verschuldigd zal zijn vanaf 14 dagen na de datum van vonniswijzing.

3.2. Eisers hebben aan hun vordering ten grondslag gelegd dat (de uitvoering van) de ondersteuningsprocedure niet aan dezelfde waarborgen als de verkiezingen voldoet door slechts zes ondersteuningslokalen, waaronder vijf algemene lokalen (artikel 19 van het Kiesbesluit), aan te wijzen waar de kiezers hun steun kunnen betuigen. Dat levert een onrechtmatige beperking op van de vrijheid der verkiezingen zoals vervat in internationale verdragsbepalingen (artikel 3 van het Eerste Protocol bij het EVRM alsmede artikel 25 IVBPR). Eisers zijn daardoor benadeeld.

3.3. Het Land heeft gemotiveerd verweer gevoerd.

3.4. Op de stellingen van partijen wordt hierna, voor zover van belang, nader ingegaan.

4. De beoordeling

Niet-ontvankelijkheid van eisers en de onbevoegdheid van de kort geding rechter

4.1. Het Land heeft primair de niet-ontvankelijkheid van eisers bepleit. Daartoe is aangevoerd dat (1.) de vorderingen van eisers zich vanwege hun declaratoire aard niet lenen voor een oordeel in kort geding, en (2.) eisers de in artikel 82 en artikel 30 Kiesreglement opgenomen rechtsgang ter zake van de (on)geldigheid van de kandidatenlijsten niet binnen de daartoe geldende termijnen hebben gevolgd, en (3.) eisers door het laten verstrijken van de wettelijke termijnen geen spoedeisend belang hebben bij de vordering. Voorts heeft het Land bepleit dat de civiele kort geding rechter niet bevoegd is van het geschil kennis te nemen.

4.2. De vordering van eisers strekt er toe dat zij alsnog worden toegelaten tot deelneming aan de verkiezingen. In zoverre heeft hun vordering geen declaratoir karakter en leent zich voor behandeling in kort geding. Dat daarbij een voorlopig oordeel gegeven zal moeten worden over de rechtmatigheid van (de uitvoering van) artikel 19 Kiesbesluit maakt dit niet anders.

4.3. Vaststaat dat het Kiesreglement in artikel 82 en artikel 30 een rechtsgang biedt die niet door eisers is gevolgd. De aanwijzing van een andere rechtsgang maakt de kort geding rechter niet vanzelfsprekend onbevoegd. Eisers worden echter door de kort geding rechter niet-ontvankelijk verklaard wanneer de aangewezen rechtsgang voldoende rechtsbescherming biedt. Hiertoe is vereist dat in spoedeisende gevallen

zaaknummer: KG 80172/2016
vonnisdatum: 20 september 2016

een met voldoende waarborgen omklede snelle rechtsgang openstaat waarin de eiser een met het kort geding vergelijkbaar resultaat kan bereiken. Daarvan is in het onderhavige geval geen sprake. De in het Kiesreglement gestelde rechtsgang strekt er toe rechtsbescherming te bieden tegen beslissingen van het hoofdstembureau over de rechtsgeldigheid van de kandidatenlijsten en de nummering van de lijsten, maar strekt er niet toe de onrechtmatigheid van een uitvoeringsregeling (in casu artikel 19 van het Kiesbesluit) ter discussie te stellen. De rechtsgeldigheid van de kandidatenlijsten, voor zover die ter beoordeling ligt van het hoofdstembureau, is beperkt tot datgene zoals vervat in artikel 28 van het Kiesreglement, waaronder het tijdstip waarop de kandidatenlijst is ingeleverd, de ondersteuning door het vereiste aantal bevoegde kiezers en of de lijst voldoet aan de voorschriften qua vorm en inrichting. Anders dan het Land stelt staan de in het Kiesreglement opgenomen strakke termijnen ten aanzien van de ondersteuningsprocedure en het vaste tijdsplan ten aanzien van het gehele verkiezingsproces niet aan een behandeling door de kort geding rechter in de weg. Gelet op de rechtsbescherming die de in het Kiesreglement opgenomen regelingen en procedures beogen te bieden, kan dat wel een rol spelen bij de beoordeling van de gevraagde voorziening, mocht naar het voorlopig oordeel van het Gerecht tot onrechtmatigheid van de gewraakte regeling worden geconcludeerd.

4.4. Gelet op het hiervoor overwogene gaat het door het Land opgeworpen verweer betreffende het spoedeisend belang evenmin op. Voldoende is gebleken dat het spoedeisend belang van eisers is gelegen in de aanstaande verkiezingen voor de leden van de Staten van het Land Curaçao op 30 september 2016.

4.5. Nu de in het Kiesreglement opgenomen rechtsgang niet aan een procedure bij de kort geding rechter in de weg staat, gaat het verweer van het Land dat de civiele kort geding rechter onbevoegd is omdat de in het Kiesreglement opgenomen procedure geen ruimte laat voor hoger beroep, niet op zodat het Gerecht dat verweer eveneens passeert.

4.6. Het voorgaande leidt tot de slotsom dat eisers ontvankelijk zijn in hun vordering en de civiele kort geding rechter bevoegd is om van het geschil kennis te nemen.

Vrijheid der verkiezingen

4.7. Eisers hebben gesteld dat de beperking van het aantal ondersteuningslocaties tot zes een ongeoorloofde schending is van het beginsel van vrijheid der verkiezingen omdat daardoor een te hoge drempel wordt opgeworpen voor de kiezers om hun steun te betuigen. Het Land heeft – kort gezegd – gesteld dat het aantal ondersteuningslokalen en de locaties meer dan voldoende is om het geschatte aantal deelnemers af te handelen en dus geen belemmering vormt voor potentiële ondersteuners om de kandidatenlijst die men wil ondersteunen te helpen.

4.8. Vooropgesteld zij dat noch uit (artikel 21 van het) het Kiesreglement noch uit de uitspraak van het Gerecht van 17 december 1990 (AR 525/90) volgt dat, zoals eisers stellen, de ondersteuningsprocedure aan dezelfde vereisten, procedures en uitvoeringsregelingen dient te voldoen als de verkiezingen teneinde te voldoen aan de waarborgen wat betreft de vrijheid der verkiezingen. Artikel 21 Kiesreglement beperkt zich tot het van overeenkomstige toepassing verklaren van diverse artikelen

zaaknummer: KG 80172/2016
vonnisdatum: 20 september 2016

uit het Kiesreglement, voor zoveel als nodig. In voornoemde uitspraak heeft het Gerecht beslist dat waarborgen in de ondersteuningsprocedure dienen te worden ingebouwd teneinde geheimhouding te betrachten omtrent namen van diegenen die steun betuigen.

4.9. Het voorgaande neemt niet weg dat de in de internationale verdragen vervatte regel dat verkiezingen vrij en geheim dienen te zijn, onverkort geldt voor de ondersteuningsprocedure. De ondersteuningsprocedure betreft echter een zelfstandige procedure vooruitlopend op de verkiezingen en dient op haar eigen merites te worden beoordeeld. Uit de reeks aan uitspraken van dit Gerecht¹ kan - in grote lijnen - worden afgeleid dat de voorwaarden zoals bij Kiesreglement gesteld aan de toelating van een groepering als politieke partij tot de verkiezingen toelaatbaar is. De rechtvaardiging daarvoor is - onder meer - er in gelegen dat het doel van de ondersteuningsprocedure er toe beperkt is stemgerechtigden de mogelijkheid te geven nieuwe politieke groeperingen aan de verkiezingen te laten deelnemen, terwijl de verkiezingen zelf tot doel hebben politieke macht te verdelen.

4.10. Het Gerecht overweegt dat de beperking van het aantal locaties waar kiezers hun steun kunnen betuigen ook past in het kader van voornoemd doel van de ondersteuningsprocedure. Lichtvaardige en niet-serieuze kandidatenstellingen dienen immers voorkomen te worden. Het Gerecht acht, naar haar voorlopig oordeel, de beperking tot zes locaties ook proportioneel in die zin dat daardoor de vrije keuze niet zodanig wordt belemmerd dat sprake zou van onrechtmatige regelgeving. Daartoe is van belang dat de aanwijzing van de zes locaties in het Kiesbesluit gebaseerd is op de ervaringen van het hoofdstembureau sedert 2003. Desgevraagd heeft het hoofdstembureau aangegeven dat ter bepaling van het aantal locaties is gekeken naar de geografische verdeling van de bevolking en naar de bevolkingsconcentraties per gebied, alsmede naar het aantal stemmers per locatie in het verleden. Gelet hierop en mede in aanmerking nemende de langere periode waarin kiezers hun steun kunnen betuigen (twee dagen van 8.00 uur tot 20.00 uur) in relatie tot het beperkt aantal vereiste ondersteuningsstemmen voor deelname aan de verkiezingen (870), vormt de beperking van het aantal ondersteuningslokalen tot zes geen wezenlijke belemmering voor een politieke partij om deel te nemen aan de verkiezingen. Ook niet, als zoals dit jaar het geval was, aanzienlijk meer (13) nieuwe kandidatenlijsten zich hebben opgegeven. Het hoofdstembureau heeft uitgerekend dat ook in dat geval het aantal locaties toereikend was zonder dat sprake zou zijn van een wezenlijke belemmering in de vorm van overvolle locaties, lange wachttijden of een tekort aan stembiljetten. Gebleken is ook, zo heeft het hoofdstembureau gesteld en is door eisers niet betwist, dat zich feitelijk op 20 en 21 augustus 2016 op geen van de locaties dergelijke onoverkomelijke problemen hebben voorgedaan. De vraag of het Kiesreglement en/of het Kiesbesluit meer flexibiliteit behoeft om met het aantal beschikbare lokalen te kunnen variëren afhankelijk van het aantal nieuwe kandidatenlijsten, behoeft hier geen beantwoording.

4.11. Het voorgaande brengt met zich dat de beperking van het aantal ondersteuningslocaties zoals vervat in artikel 19 van het Kiesbesluit, naar het voorlopig oordeel van het Gerecht een objectief en legitiem doel dient en de vrijheid

¹ KG 27 november 1997, 568/1997 en Hof 30 juni 1998, 193/1998 en KG 18 maart 1999, 74/1999, KG 22 april 2003, 88/2003

zaaknummer: KG 80172/2016
vonnisdatum: 20 september 2016

om te kiezen of gekozen te worden niet wezenlijk belemmert. Van met internationale verdragen strijdige regelgeving is dan ook geen sprake. De gevraagde voorziening ligt daarmee voor afwijzing gereed. Om die reden zullen eisers worden verwezen in de kosten van de procedure.

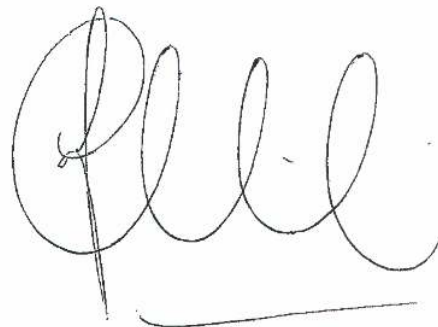
De beslissing

Het Gerecht:

Rechtdoende in kort geding:

- 5.1. wijst de vordering af;
- 5.2. verwijst eisers in de kosten van deze procedure, tot aan de uitspraak aan de zijde van het Land begroot op NAF 1.500,- aan salaris gemachtigde.

Dit vonnis in kort geding is gewezen door mr. S.M. Christiaan, rechter in het Gerecht in eerste aanleg van Curaçao en in aanwezigheid van de griffier in het openbaar uitgesproken op 20 september 2016.

Bezwaar kortgeding

			
HOOFDSTEMBUREAU CURAÇAO			
Aan:			
mr. M. Bonapart			
Datum 12-09-2016	Contactpersoon R. Römer	E-mail	
Uw kenmerk --	Ons kenmerk --	Ons nummer	Zaaknummer
Onderwerp Kort geding		Pagina	Aantal bijlagen 1

Geachte heer Bonapart,

Bij verzoekschrift van 6 september 2016 is door de heer R.J. Hooi en anderen tegen de openbare rechtspersoon Curaçao een rechtsvordering in kort geding ingesteld. Kort gezegd is de eis dat een aantal kandidatenlijsten waarop eisers voorkomen alsnog geldig wordt verklaard dan wel tot de op 30 september 2016 te houden verkiezingen wordt toegelaten.

Dezerzijds is het verzoek aan u om het volgende onder de aandacht van het gerecht te brengen.

De kandidatenlijsten waarop eisers voorkomen, zijn ongeldig verklaard tijdens de op 29 augustus 2016 gehouden, voor kiezers toegankelijke zitting, van het hoofdstembureau, bedoeld in artikel 27, eerste lid, van het Kiesreglement Curaçao. Tijdens die op 29 augustus 2016 gehouden zitting van het hoofdstembureau is er geen bezwaar gemaakt tegen die ongeldigverklaring (afschrift van het proces-verbaal is bij deze brief gevoegd). Gedurende de twee dagen na de dag van die zitting heeft tegen de ongeldigverklaring ook bij het gerecht in eerste aanleg beroep open gestaan als bedoeld in artikel 30, eerste lid, van het Kiesreglement Curaçao. Binnen die termijn van twee dagen is een dergelijk beroep uitgebleven.

Het Kiesreglement voorziet met de artikelen 30, 31 en 32 van het Kiesreglement Curaçao in een specifieke procedure van rechtsbescherming. Artikel 31, eerste lid, tweede volzin, van het Kiesreglement Curaçao sluit een behandeling in meerdere termijnen uit. De procedure van het Kiesreglement Curaçao is afgestemd op de voor de verkiezingen voor de Staten van belang zijnde termijnen.

Ingevolge artikel 41 van de Staatsregeling is de zittingsduur van de Staten vier jaren. De nieuwe Staten dient op 2 november 2016 zitting te nemen. Artikel 37, eerste lid, van het Kiesreglement Curaçao schrijft, mede in verband met de in de artikelen 30, 31 en 32 van het Kiesreglement Curaçao neergelegde procedure van rechtsbescherming, voor dat tussen de dag der kandidaatstelling en die der stemming ten minste 48 dagen moeten liggen. Met inachtneming van die termijnen en de overige termijnen in het Kiesreglement Curaçao en ook rekening houdende met het einde van de schoolvakantieperiode midden dit jaar is de dag der stemming op 30 september 2016 bepaald.

Hoogachtend,

Namens het Hoofdstembureau,
Drs. R. Römer – Voorzitter.

Roodeweg 42, Willemstad, Curaçao | ☎ 434-1642 | ☎ 461-8166 | 🌐 www.kse.cw | 📄 1/1

Historie ondersteuning

			
HOOFDSTEMBUREAU CURAÇAO			
Aan:			
Mr. M. Bonapart			
Datum	Contactpersoon	E-mail	
12 september 2016	Raymond Römer		
Uw kenmerk	Ons kenmerk	Ons nummer	Zaaknummer
--	--		
Onderwerp	Pagina		Aantal bijlagen
Het ondersteunen van kandidatenlijsten bij verkiezingen op Curaçao in historisch perspectief			

Geachte heer Bonapart,

In het jaar 1949 werden voor het eerst algemene verkiezingen georganiseerd in Curaçao. Om in aanmerking te komen om aan deze verkiezingen deel te nemen diende een kandidatenlijst o.a. aan te tonen, dat de lijst draagvlak had binnen de gemeenschap.

Dit kon worden aangetoond door bij indiening van de kandidatenlijst aan het Hoofdstembureau een lijst te voegen waarop 25 kiezers hun handtekening hadden geplaatst ter ondersteuning van het verzoek om deel te nemen aan de verkiezingen.

Bij de daarop volgende 3 verkiezingen in Curaçao voor de Staten van de Nederlandse Antillen in de jaren 1950, 1954 en 1958 en de 3 verkiezingen voor de Eilandsraad van Curaçao in de jaren 1951, 1955 en 1959 diende het draagvlak steeds te worden aangetoond door het voegen van een lijst met de handtekening van 25 kiezers aan de kandidatenlijst.

Bij de verkiezingen voor de Staten van de Nederlandse Antillen in 1962 kwam hier verandering in toen de wetgever had bepaald dat elke kandidatenlijst voortaan ondersteund diende te worden door een aantal kiezers, dat gelijk was aan ten minste één procent van de geldig uitgebrachte stemmen van de laatstgehouden verkiezing.

Eenzelfde eis werd ook gesteld bij de verkiezingen voor de Eilandsraad van Curaçao in 1963.

Bij de implementatie van deze eis in 1962 diende elke kandidatenlijst te worden ondersteund conform de 1% eis, ongeacht het feit dat het een kandidatenlijst betrof van een politieke groepering waaraan bij de laatstgehouden verkiezing een of meer zetels waren toegekend. Later is hierin verandering gekomen toen de wetgever had besloten dat de politieke groeperingen waaraan een of meer zetels in de laatstgehouden verkiezing waren toegekend niet meer aan de 1% eis dienden te voldoen.

Vanaf 1962 geschiedde de ondersteuning steeds op het kantoor van de afdeling BSBV door het plaatsen van handtekeningen door kiezers op de kandidatenlijst van hun keus gedurende de dag volgende op die van de indiening van de lijsten.

Dit had als gevolg dat dags na de indiening van de kandidatenlijsten kiezers in lange rijen stonden te wachten op hun beurt om hun handtekening te plaatsen op de kandidatenlijst van hun keus.

Voor wat betreft de Statenverkiezingen heeft de Staten in 1998 het besluit genomen om terug te gaan van de 1% eis naar de 25 handtekeningen eis.

Roodeweg 42, Willemstad, Curaçao | ☎ 434-1642 | 📠 461-8166 | 🌐 www.kse.cw | 📄 1/2

HOOFDSTEMBUREAU
CURAÇAO

Voor de Eilandsraadverkiezingen (1999, 2003, 2007 en augustus 2010) werd de 1% eis wel gehandhaafd.

Aan de Statenverkiezing van 1998 hadden 14 kandidatenlijsten deelgenomen (tot nu toe het hoogste aantal lijsten dat ooit aan een verkiezing in Curaçao heeft deelgenomen).

Dit was ook het jaar dat voor het eerst gebruik werd gemaakt van stembussen van karton, omdat tijdens het verkiezingsproces op de dag van de verkiezing gebleken was dat de stembussen van metaal vol raakten vanwege het feit dat gebruik werd gemaakt van een formaat stembiljet dat breder en dikker was dan normaal.

Men had hiermee geen rekening gehouden en moest op de dag der stemming, terwijl het verkiezingsproces al een aantal uren aan de gang was noodgedwongen besluiten om kartonnen dozen aan te schaffen en te gebruiken als stembus, naast de metalen stembus, om te voorkomen dat de stemming geschorst zou worden.

Vanwege dit voorval had het Bestuurscollege van Curaçao voor de Eilandsraadverkiezing van 1999 besloten om een 'pilot' uit te voeren op de dag der stemming door bij 10 van de 106 stembureaus gebruik te maken van stemmachines.

Gebaseerd op de opgedane ervaring met het gebruik van stemmachines tijdens de Eilandsraadverkiezing van 1999 besloot de Regering van de Nederlandse Antillen voor de Statenverkiezing van 2002 gebruik te maken van stemmachines in alle 106 stembureaus van Curaçao, waardoor het gebruik van stembussen overbodig werd, omdat het stemmingsproces geheel elektronisch verliep zonder een stembiljet dat gedeponereerd diende te worden in een stembus.

Bij zowel de Eilandsraadverkiezing van 2003 als de Statenverkiezing van 2006 werd gebruik gemaakt van stemmachines.

Ook bij de ondersteuning van de kandidatenlijsten die aan de Eilandsraadverkiezing van 2003 wensten deel te nemen werd gebruik gemaakt van stemmachines die geplaatst werden in de speciaal hiervoor ingerichte ondersteuningsbureaus (6 stuks).

Voor de Eilandsraadverkiezing van 2007 heeft de Eilandsraad van Curaçao besloten om de in 2002, 2003 en 2006 gebruikte stemmachines te vervangen door een stemmachine die de mogelijkheid bezat om een strookje te produceren nadat de kiezer zijn/haar stem had uitgebracht, zodat de kiezer bevestiging kon krijgen van zijn/haar uitgebrachte stem. Vervolgens diende de kiezer het strookje te deponeren in een stembus van karton.

Ook bij de Statenverkiezing van januari 2010 werd gebruik gemaakt van deze stemmachine die de mogelijkheid bezat om het strookje te produceren.

Bij de Eilandsraadverkiezing van augustus 2010 werd afgestapt van het gebruik van stemmachines en werd het van oudsher systeem van papier en potlood weer geïntroduceerd.

Bij zowel de Eilandsraadverkiezing van augustus 2010 als bij de Statenverkiezing van oktober 2012 werd gebruik gemaakt van stembussen van karton.

Hoogachtend,

De voorzitter van het Hoofdstembureau,
Drs. Raymond Römer.

12.11 Besluiten

Besluit benoeming leden Hoofdstembureau

2016023382

MINISTERIËLE BESCHIKKING

van 22 JUN 2016 no.

De Minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening

Overwegende:

dat in verband met de op 30 september 2016 te houden verkiezingen voor de Staten leden en plaatsvervangende leden voor het hoofdstembureau moeten worden benoemd en dat die benoeming ten minste dertig dagen vóór 8 augustus 2016, zijnde de voor die verkiezingen bepaalde dag der kandidaatstelling, moet geschieden;

dat uit de nieuwe leden de voorzitter en plaatsvervangend voorzitter van het hoofdstembureau moeten worden aangewezen;

dat in verband met de op 30 september 2016 te houden verkiezingen voor de Staten een lokaal moet worden aangewezen voor het houden van de zittingen van het hoofdstembureau;

Gelet op:

artikel 13 van van het Kiesreglement Curaçao;

Heeft besloten:

Artikel 1

In deze beschikking wordt onder hoofdstembureau verstaan het hoofdstembureau, bedoeld in artikel 13, eerste lid, van het Kiesreglement Curaçao.

Artikel 2

1. Lid van het hoofdstembureau zijn:
 - a. de heer R.Ph. Romer, tevens voorzitter;
 - b. de heer Ch.P. do Rego, tevens plaatsvervangend voorzitter;
 - c. de heer E.R.L. Panneflek;
 - d. de heer I.T. Roosburg; en

- e. de heer Th.M.J. Caris.
- 2. Plaatsvervangend lid van het hoofdstembureau zijn
 - a. de heer A.J.R. Kranwinkel;
 - b. mevrouw M.Th.B.Hatma;
 - c. mevrouw S.A. Losiabaar.

Artikel 2

Als lokaal voor het houden van de zittingen van het hoofdstembureau wordt aangewezen het kantoor van de afdeling Publieke Zaken van de Sector Publieke Dienstverlening van het Ministerie van Bestuur, Planning en Dienstverlening aan de Roodeweg 42.

Artikel 3

Deze beschikking treedt in werking met ingang datum van dagtekening.

Afschrift van deze beschikking wordt gezonden aan:

- de Gouverneur,
- de Raad van Ministers,
- de Staten,
- de voorzitter van het hoofdstembureau;
- de Algemene Rekenkamer;
- de Raad van Advies;
- de Sociaal Economische Raad.

Willemstad, 22 JUN 2016

De Minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening,

Vastgestelde -kleuren en lijstnummers

HOOFDSTEMBUREAU
CURAÇAO

Besluit inzake het bepalen van kleuren voor de kleuropdruk van de lijsten voor de te houden verkiezing van de leden van de Staten op 30 september 2016.

Overwegende:

- dat het noodzakelijk is, in verband met het houden van verkiezing voor de leden van de Staten van Curaçao op 30 september 2016, de beschikbare kleuren voor de kandidatenlijsten vast te stellen;

Gelet op:

- artikel 33, tweede lid, van het Kiesreglement Curaçao;
- besluit no. 2016/026214 van 4 juli 2016 van de Minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening inzake mandaat aan het Hoofdstembureau voor o.a. het vaststellen van de kleuren voor de opdruk van de lijst of lijsten welk gebezigd kunnen worden;

heeft het Hoofdstembureau besloten:

- I. Voor de op 30 september 2016 te houden verkiezing van de leden van de Staten mogen de navolgende kleuren voor de kleuropdruk van de lijst of lijsten worden gebezigd:
 - a. geel (PMS Yellow U);
 - b. rood (PMS Red 032U);
 - c. blauw (PMS Process Blue U);
 - d. groen (PMS 355U);
 - e. oranje (PMS 151U);
 - f. violet (PMS 252U);
 - g. grijs (PMS 402U);
 - h. bruin (PMS 167U);
 - i. roze (PMS 176U);
 - j. wit;
 - k. zwart (Process black-2C);
 - l. crème (PMS 155U);
 - m. magenta (Process Magenta-2U);
 - n. goud (PMS 874C);
 - o. zilver (PMS 877C);
 - p. licht blauw (PMS 304).
- II. Dit besluit treedt in werking met ingang van de datum van dagtekening.

Gedaan op Curaçao, 31 augustus 2016.

drs. R.Ph. Römer
Voorzitter

Mandatering Kiesreglement Curaçao

- Oproepingskaarten (artikel 41 eerste, vierde en vijfde lid);
- Stemlokalen in te richten (artikel 48 tweede lid);
- Aantal benodigde stembiljetten (artikel 54);
- Het in ontvangst nemen verzegelde pakken (artikel 73 tweede en derde lid).

No. 2016/ 026214

MINISTERIËLE-BESCHIKKING

van de 04 JUL 2016

De Minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening

Overwegende:

dat de Minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening ingevolge het Kiesreglement van Curaçao bevoegdheden toekomen ter zake van de voorbereiding en organisatie van de dag van de stemming betreffende de verkiezing voor de Staten;

dat de Minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening enkele van die bevoegdheden wenst te mandateren aan het hoofdstembureau, bedoeld in artikel 13 van het Kiesreglement van Curaçao, voor zover het betreft de op 30 september 2016 te houden verkiezing voor de Staten;

Heeft besloten:

Artikel 1

Voor de toepassing van dit mandaatbesluit wordt verstaan onder Hoofdstembureau: het hoofdstembureau, bedoeld in artikel 13 van het Kiesreglement van Curaçao.

Artikel 2

Hierbij mandateert de Minister van Bestuur, Planning en Dienstverlening ter zake van de op 30 september 2016 te houden verkiezing voor de Staten de dienaangaande aan hem toekomende bevoegdheden, genoemd in de artikelen 33, tweede lid, derde volzin, 41, eerste, vierde en vijfde lid, 48, 54, en 73, eerste, tweede en derde lid, van het Kiesreglement van Curaçao, aan het Hoofdstembureau.

Artikel 3

Deze beschikking treedt in werking met ingang van de datum van dagtekening ervan.

- Afschrift van deze beschikking wordt gezonden aan:
- de Raad van Ministers,
 - de Staten,
 - het Hoofdstembureau.

Willemstad, 04 JUL 2016

De Minister van Bestuur, Planning en
Dienstverlening

Besluit benoeming leden van de Staten

 HOOFDSTEMBUREAU
CURAÇAO

Procesverbaal van de zitting van het hoofdstembureau tot het bekendmaken van de uitslag der verkiezing van de leden van de Staten

(art. 104 van het Kiesreglement Curaçao)

Curaçao; de verkiezing van 30 september 2016 gehouden op 5 oktober 2016

Het hoofdstembureau heeft in het daartoe aangewezen lokaal zitting genomen op 10 oktober 2016 des voormiddags te 10:00 uur.

De voorzitter heeft bekendgemaakt, dat bij besluit van het hoofdstembureau van 10 oktober 2016 zijn gekozen verklaard tot leden van de Staten:

Naam en voorletters of voornamen der gekozenen in alfabetische volgorde	adres
Alcalá geb. Wallé, Marilyn M.	Snipweg 23
Braam, Eduard D.	Jan Sofat fase 1 kavel 163
Constancia, Jacinta V.A.	Traiweg 25
Cordoba, Jaime Luis	Saramaccastraat 1
Davelaar, Humphrey A.	West Chincho Grandi 77 B
dos Santos, Miro Amparo	Panoramaweg 15
Eduarda geb. Francisca, Charetti M.	Landhuis Montplaisant 1
Gijsbertha, Kenneth A. (Kênênè)	kaya Kokolishi 86
Jesus geb. Leito, Zita Altagracia Maria	Bosweg 7
Koeiman, Hensley F.	Kaya Moises 7
Larmonie-Cecilia, Ruthmilda D.	Didoweg 27
Leeflang, Omayra Victoria Elizabeth	van Kinsbergenlaan 5
Mc William, Giselle M.	Kaya Dorus 6
Moses, Marilyn C.	Groot Piscadera z/n
Pisas, Gilmar Simon	Barber Kaya F 27
Schotte, Gerrit Fransisco	Bankwerkersweg 33
Rozendal, Elsa M.A.	Trompetbloemweg 24
Rhuggenaath, Eugene Ph.	Troepiaalweg 4
Röjer, Meindert N.J. (Menky)	Kaya Kokolishi 58
Römer, Susanne F.C. (Suzy)	Kaminda Kas Grandi Kavel 79
Vieira Ribeiro, Norberto	Castorweg 3

Er zijn door de in het lokaal aanwezige kiezers geen/de volgende bezwaren ingebracht:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

In tegenwoordigheid van allen, die zich in het lokaal bevonden, is van het één en ander dit proces-verbaal opgemaakt.

Gedaan op Curaçao, maandag 10 oktober 2016

drs. R.Ph. Römer
(Voorzitter tevens lid)

drs. Ch.P. do Rego MBA
(Plv. voorzitter-tevens lid)

E.R.L. Panneflek AA
(lid)

I.T. Roosburg
(lid)

mr. Th.M.J. Catts
(lid)

A.J.R. Kranwinkel MSc.
(plv. lid)

mr. M.Th.B. Hatma
(plv. lid)

S.A. Losibaar
(plv. lid)

